

Tia Lång & Riina Suomilammi

MENNINKOTKON KASVUN KANSIO

Työväline lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi

Opinnäytetyö

Syksy 2010

Sosiaalialan yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi AMK



SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysalan yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi AMK

Tekijät: Lång, Tia & Suomilammi, Riina

Työn nimi: Menninkotkon kasvun kansio: Työväline lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi

Ohjaaja: Veikkola, Kerttu

Vuosi: 2010

Sivumäärä: 56

Liitteiden lukumäärä: 3

Tutkimuksen tarkoituksena oli suunnitella, kehittää ja toteuttaa kasvun kansio työvälineeksi yksityisen päiväkotin Menninkotkon käyttöön. Pyyntö kasvun kansion toteuttamiseen opinnäytetyönämme tuli Menninkotkolta. Menninkotko toivoi kasvun kansiosta käytännönläheistä ja päiväkodin toiminta-ajatusta tukevaa. Tuotos toteutettiin toimintatutkimuksena, joka piti sisällään päiväkodin arjen havainnoimista ja keskusteluja henkilökunnan kanssa. Suurin osa tiedosta kerättiin tutkimuspäiväkirjaa pitämällä ja oman välittömän havainnon kautta. Tutkimus rakentui suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kehänä. Teoriaosuudessa tarkastellaan lapsen kehitystä, päivähoitoa, varhaiskasvatusta, kasvatuskumppanuutta sekä arviointia ja itsearviointia kasvun kansion näkökulmasta.

Tutkimuksen tuotoksena syntyi päiväkotin Menninkotkolle toimiva ja käytännöllinen työväline ja se on toteutettu yksilöllisesti heille. Kasvun kansio on jaettu teemoihin, jotka tukevat lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista.

Avainsanat: kasvun kansio, arviointi, kasvu, kehitys, oppiminen, kasvatuskumppanuus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of health and social work

Degree programme: Degree programme in social work

Authors: Lång, Tia & Suomilammi, Riina

Title of thesis: Menninkotko's folder of child's growth: Work tool to support child's growth, development and learning.

Supervisor(s): Veikkola, Kerttu

Year: 2010

Number of pages:56

Number of appendices:3

The subject of this thesis was to develop, plan and make a folder to support child's growth, development and learning for private day care centre Menninkotko.

Private day care centre Menninkotko asked us to create work tool for them. Menninkotko hoped that the folder of children's growth would be practical and would support their ways of working.

We studied this subject by the means of an activity study which contains discussion with persons who work at the daycare centre Menninkotko. We also observed Menninkotko's everyday life and actions and we kept diaries during our study.

At the theory part, we examine child's grow, learning and development, evaluation and self evaluation, day care and parents and employees educational partnership.

As the result of this study was practical work tool in the form of a folder for daycare center Menninkotko.

Keywords: growth, development, learning, evaluation, raising partnership

SISÄLTÖ

Tiivistelmä	2
Abstract	3
Sisältö	4
1 JOHDANTO	6
2 KASVUN KANSIO	7
2.1 Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi	9
2.2 Työväline kasvatushenkilöstölle ja vanhemmille	10
3 LAPSEN KASVU JA KEHITYS	14
3.1 Kasvava lapsi	14
3.2 Kehittyvä lapsi	16
3.3 Vuorovaikutteisuus sosiaalisen kehityksen tukena	18
4 PÄIVÄHOITO OSANA VARHAISKASVATUSTA	20
4.1 Kasvatuspäämäärät	21
4.2 Päivähoitolain kasvatustavoitteet	22
4.3 Kasvatuksen sisältöalueet päivähoitolain mukaan	23
4.4 Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot	24
5 KASVATUSKUMPPANUUS	26
6 ARVIOINTI JA ITSEARVIOINTI	28
7 PÄIVÄKOTI MENNINKOTKO	31
8 KASVUN KANSION TOTEUTUS TOIMINTATUTKIMUKSENA	32
8.1 Tutkimusyhteisön löytyminen ja luottamuksen syntyminen	32
8.2 Suunnittelu ja aineistonkeruu	34
8.3 Kasvun kansion rakentuminen	36
8.4 Kasvun kansion koekäyttö ja arviointi	37
8.5 Toimintatutkimuksen prosessi työssämme	38
8.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	40
9 MENNINKOTKON KASVUN KANSIO	41

10 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	43
11 POHDINTA.....	44
LÄHTEET	47
LIITTEET.....	50

1 JOHDANTO

Opinnäytetyönämme suunnittelimme, kehitimme ja toteutimme kasvun kansion työvälineeksi yksityiseen päiväkoti Menninkotkoon. Pyyntö kasvun kansion toteutukseen opinnäytetyönämme tuli Menninkotkolta. Menninkotkolla ei ollut käytössä toimivaa kasvun kansiota, joten he pyysivät meitä suunnittelemaan Menninkotkon näköisen ja sisältöalueiltaan sopivan kansion heidän käyttöönsä. Menninkotko toivoi käytännönläheistä, helppokäyttöistä ja heidän toiminta-ajatustaan tukevaa kasvun kansiota. Kasvun kansio tulee päiväkodin kasvatushenkilöstön ja kodin yhteiseksi työvälineeksi tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Samalla kasvun kansio toimii arvioinnin välineenä, kasvatuskumppanuutta tukevana sekä arvokkaana dokumenttina lapsen päiväkotiajoilta.

Tutkimusosion suoritimme toimintatutkimuksena, jossa tuotimme tietoa käytännön kehittämiseksi ja kehitimme käytäntöä paremmaksi. Tutkimuksessamme osallistuimme Menninkotkon jokapäiväiseen elämään ja olimme mukana heidän arjessaan. Pidimme osallistumista erittäin tärkeänä, sillä suuri osa aineistoamme kertyi oman välittömän kokemuksen kautta. Tutkimuksemme tavoitteena oli tuottaa Menninkotkoon ajankohtainen ja arjessa mukana oleva sekä mahdollisimman yksilöllinen kasvun kansio. Tavoitteena oli myös tehdä kasvun kansiosta syvälinen ja ammattimainen.

Työmme teoriaosuudessa kerroimme ensin kasvun kansiosta, jonka jälkeen avasimme siihen liittyviä käsitteitä. Tärkeimmiksi käsitteiksi liittyen kasvun kansiin valikoitui lapsen kasvu ja kehitys, päivähoito ja varhaiskasvatus, kasvatuskumppanuus sekä arviointi ja itsearviointi. Teoriaosuuden jälkeen kerroimme tutkimusmenetelmästä, tutkimuksen toteutuksesta ja tuloksista sekä johtopäätöksemme aiheesta teorian ja tutkimuksen perusteella.

2 KASVUN KANSIO

Ahlqvist, Antikainen ja Anttinen (2004, 56) ovat määritelleet kasvun kansion olevan lapsilähtöinen arvioinnin kehittämisen, lapsen itsetuntemuksen lisäämisen ja vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön syventämisen työväline. Virolainen (2006, 136) on samaa mieltä ja lisää, että kasvun kansio on oiva havainnoin, arvioinnin ja suunnittelun työtapana. Hujala, Puroila, Parrila ja Nivala (2007, 90) määrittelevät kasvun kansion olevan lapsen oma kansio. Kansio sekä kertoo lapsen kasvusta, kehitymisestä ja oppimisesta sekä sisältää muistoja lapsen kokemista tärkeistä asioista ja tapahtumista. Kansiotyöskentely on lapsen kasvun havainnointia ja havaintojen ylös kirjaamista sekä konkreettinen kuvaus lapsen oppimisesta ja kehitymisestä (Ahlqvist ym. 2004, 58, 62-63). Virolainen (2006, 136) muistuttaa, että kasvun kansio toimii myös tukemalla lapsen käsitystä itsestään aktiivisena ja osaavana toimijana. Sen avulla lapsi uskaltaa vähitellen ilmaista omia käsityksiään ja mielipiteitään sekä lapsi oppii itsearviointia. Nousiainen (2004, 65) kuvaa kasvun kansiota mittaamattoman arvokkaaksi historiikiksi lapsen elämästä, sillä vuosien kuluessa sinne tallennetaan lapsen oppimishistoria.

Nousiaisen (2004, 72) mukaan kasvun kansion tulisi jo nimensäkin mukaan sisältää kansion muotoon tallennettua tietoa lapsen kasvusta. Se on lapsen oma kansio, johon hän yhdessä aikuisen kanssa kerää töitään ja tuotoksiaan päiväkodissa olo aikana (Kasvun kansiot [viitattu 1.2.2010]). Virolainen (2006, 136) huomauttaa, että kasvun kansion ei ole pakko olla kansion muodossa, vaan se voi olla myös esimerkiksi laatikko, sen mukaan, mitä sinne on ajateltu tallentaa. Virallisesti kansio työskentelyssä ei ole tärkeintä konkreetti tuotos, vaan lapsen kasvun ja kehityksen prosessin seuraaminen ja arvioiminen.

Kasvun kansioon kerätään tietoa ja havaintoja siitä, mistä lapsi pitää ja mistä hän on kiinnostunut, mitä hän oppinut, mitä leikkejä hän leikkii ja mitä lauluja hän laulaa mielellään (Ahlqvist ym. 2004, 56). Kansioon voidaan kirjata lapsen keksimät tarinat ja lorut sekä muut lapsen suusta tulleet hauskat ja merkittävät kommentit. Valokuvia leikeistä, askarteluista, parhaista kavereista sekä päiväkodin erilaisista tapahtumista kuten juhlista ja retkistä voidaan myös tallentaa kansioon (Kasvun kansiot [viitattu 1.2.2010]). Kuoras (2010) kertoo, että päiväkodissa, jossa hän on töissä, tallennetaan kasvun kansioon sellaista aineistoa, josta näkyy lapsen kehitys.

Kansiotyöskentelyssä voi käyttää erilaisia menetelmiä. Kasvatushenkilöstö voi valokuvata lasta esimerkiksi roolileikeissä, kavereiden kanssa, syntymäpäivänä, retkillä sekä ottaa valokuvia sellaisesta kädentöistä, joita ei sellaisenaan voi kansioon laittaa. Piirustukset ja maalaukset voidaan laittaa kansioon sellaisena kuin ne ovat. Lasta voi myös haastatella ja haastattelut tallentaa kansioon. (Ahlqvist ym. 2004, 59.) Kaikkiin kansioon tallennettuihin tuotoksiin tulisi aina kirjata päivämäärä ja lapsen oma selostus ja arviointi työstä (Kasvun kansiot [viitattu 1.2.2010]). Ahlqvist ym. (2004, 59, 62) kertovat samoin sekä painottavat, että on erittäin tärkeää kirjata asiat kansioon juuri niin kuin lapsi on ne tehnyt tai sanonut. Lapsen kanssa tulisi keskustella tuotoksesta ja siitä, mitä siinä tapahtuu. Työntekijä voi myös kirjata omia havaintojaan lapsen toiminnasta tai työstä. Hujalan ym. (2007, 90) mielestä on erittäin tärkeää, että kansioon tallennetaan asiat nimenomaan lapsen näkökulmasta, mitä lapsi on kokenut, ajatellut ja kertonut. Kasvun kansioden maailma on rajaton ja mitä enemmän sitä tehdään lasten kanssa ja lapsen näköiseksi, sen rakkaammaksi se lapselle tulee (Pajunen 2010).

Nousiainen (2004, 66, 72) muistuttaa, että kaikkia lapsen tuotoksia tai kertomuksia ei kuitenkaan kansioon tarvitse tallentaa. Asioita voi kirjata ylös esimerkiksi silloin, kun lapsi tekee jotain merkittävää tai oivaltaa ja oppii uuden asian. Näin vältetään siltä, ettei kansiosta tule pelkkä keräilykansio. Kasvun kansion kerääminen ei saisi olla sattumanvaraista, vaan sen pitäisi olla systemaattista töiden tallentamista,

tietyjen töiden keräämistä säännöllisin väliajoin (Hujala ym. 2007, 90). Kuorasan (2010) mukaan kansio ei ole vain valokuva-albumi, vain kirja, josta myöhemmin lapsikin voi katsoa kuinka hän on edistynyt ja kehittynyt päiväkodissa olon aikana. Nousiainen (2004, 66, 72) lisää vielä, että kansion ei myöskään ole tarkoitus olla päiväkotiaikainen tapahtumakalenteri. Kansioon ei tulisi kirjata asioita vain päällisin puolin, esimerkiksi toteamalla, että lapsen ryhmässä on käsitelty asioita, joista kuukausikirjeessä on ilmoitettu. Ilman kunnollista dokumentointia kerätty kasvun kansio on vain paperinippu, johon on kerätty päiväkotiajan parhaita paloja - vailla omistajan henkeä. Nousiaisen (2004, 72) mukaan tarkoin dokumentoidut tarinat ja teokset toimivat jatkossa hyvinä pedagogisten keskustelujen pohjina. Kasvun kansion voi jakaa teemoihin esimerkiksi välilehdillä. Teemat vaihtelevat päiväkodeittain, mutta pääpiirteet ovat samat.

2.1 Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi

Kasvun kansion avulla pyritään siihen, että lapsi oppii näkemään oman kasvunsa ja oppimisensa sekä ymmärtämään ja suunnittelemaan sitä. Opettamalla lapselle itsearviointia, hän oppii vähitellen arvioimaan kasvuaan ja kehitystään. Lapsi alkaa itse huomata miten hän on kasvanut ja mitä hän on oppinut sekä missä asioissa hän on hyvä ja missä olisi vielä kehitettävää. (Kasvun kansiot [viitattu 1.2.2010].) Ahlqvistin ym. (2004, 62) mukaan oman kasvun kansion tutkiskelu aikuisen tai toisen lapsen kanssa on hyvä tuki lapsen minäkuvan kehittymiselle.

Kun lapsi valitsee töitään kansioon, aikuiset ovat tässä apuna vahvistamassa lapsen valintaa. Kun lapsi valitsee töistään jonkin kansioon laitettavaksi, on aikuisen tehtävä tukea lapsen valintaa esimerkiksi sanomalla: ”tämä on hienosti tehty” tai ”oletpa käyttänyt upeasti värejä tässä työssä”. Ahlqvist ym. (2004, 58) ovat sitä mieltä, että kun lapsi opettelee arviointia ensin aikuisen tuen ja hyväksynnän avul-

la, hän alkaa vähitellen harjoitella sitä myös itsenäisesti valintatilanteissa. Tässä vaiheessa alkaa lapsen itsearvioinnin oppiminen.

Anhqvist ym. (2004, 58) ovat jaotelleet kansiotyöskentelyä ikäkausittain. Alle kolmevuotiaiden kansiotyöskentely on kasvun havainnointia ja havaintojen ylös kirjaamista. Kolme ja neljävuotiaat lapset osaavat jo itse kertoa mitä työ tai kuva esittää ja mitä siinä tapahtuu. Viisi ja kuusivuotiaat kertovat jo hyvin työn tai kuvan sisällöstä ja he osaavat jo perustella valintojaan esimerkiksi ”tämän haluan laittaa kansioon, koska tämän mä tein hyvin” tai ”tämä pitää laittaa kansioon, koska tässä mä en piirtänyt yhtään reunojen yli”. Lapsen varttuessa hän alkaa vähitellen tarkastella omia töitään uudenvuotiaiden näkökulmista. Esikoululainen osaa jo löytää tekemistään töistä oppimista asioita ja katsomaan kehitystään taaksepäin, ”Mä en osannut värittää vielä pienenä, mut nyt mä jo osaan”.

2.2 Työväline kasvatushenkilöstölle ja vanhemmille

Lapsen ja aikuisen sekä vanhemman ja kasvatushenkilöstön välisissä keskusteluissa kasvun kansio on tärkeä vuorovaikutuksen väline (Kasvun kansiot [viitattu 1.2.2010]). Nousiainen (2004, 73) mukaan ammattikasvattajien välityksellä kasvun kansio toimii eräänlaisena tulkkina lapsen ja vanhemman välillä sekä auttaa ylläpitämään keskustelua lapsesta ja lapsuudesta. Vinni (2010) kertoo, että heidän lapsiensa kasvun kansiot ovat toimineet heille vanhempina lapsiin liittyvien keskustelujen virittäjinä. Kansion pohjalta on ollut helpompaa keskustella, yhdessä pohtia lapsiin liittyviä asioita ja kansio on myös saanut paljon muistoja ja ajatuksia pinnalle.

Kasvun kansio on vanhemmille väline, jonka avulla he voivat tutustua päiväkodin arkeen ja lapsen kokemuksiin siellä. Lapsen päivähoidossa tapahtuva kasvu ja

oppiminen tulevat vanhempien tietouteen konkreettisemmin. Kasvun kansio on kuin eräänlainen reissuvihko, mutta laajempi ja syvällisempi kokonaisuus. Se keskittyy asioiden esille tuomiseen positiivisesti, esimerkiksi mitä lapsi on oppinut ja mitä kehitettävää vielä olisi, että hän osaisi asian entistä paremmin. Usein lasta hakiessaan, vanhemmat kuulevat vain nopeasti päivän tapahtumat ja reissuvihkoon kirjataan usein asiat vain pintapuolisesti. Kasvun kansio pyrkii tuomaan vanhemmille kokonaisvaltaisen tiedon siitä, kuinka hänen lapsensa toimii päivähoitossa (Kasvun kansiot [viitattu 1.2.2010]). Ahlqvist ym. (2004, 55) kertovat, että vanhemmat ovat kuvanneet kasvun kansion käyttöä muun muassa sanomalla, että kasvun kansio raottaa heille sitä elämää, jota lapsi elää kodin ulkopuolella itsenäisesti vanhemmasta irrallaan ja, että heidän mielestään valokuva on mitä hienoin dokumentti vanhemmalle siitä, mitä on lapsen arki päiväkodissa.

Vanhemmat voivat myös omalta osaltaan osallistua kansiotyöskentelyyn. He voivat esimerkiksi kirjoittaa kansioon lapsen kanssa muistoja kesältä tai hiihtoloma reissulta, joita sitten päiväkodissa luetaan ja tutkitaan yhdessä muiden kanssa. Vanhemmat voivat dokumentoida kansioon myös lapsen elämässä tapahtuvia suuria muutoksia. (Ahlqvist ym. 2004, 61.)

Kasvun kansio auttaa vanhempia tulemaan tietoisemmiksi lapsensa oppimisesta, kehitymisestä sekä kasvusta ja näin vanhemmat voivat yhdessä kasvatushenkilöstön kanssa osallistua lapsen toiminnan suunnitteluun ja tavoitteiden asettamiseen (Kasvun kansiot [viitattu 1.2.2010]). Myös Hujala ym. (2007, 90) määrittelevät yhdeksi kasvun kansion tehtäväksi helpottaa vanhempia ja kasvatushenkilöstöä yhdessä seuraamaan lapsen edistymistä ja suunnittelemaan yksilökohtaisia tavoitteita.

Päiväkodissa työskentelevälle henkilökunnalle kasvun kansio on lapsilähtöinen työväline. Kasvun kansion avulla kasvatushenkilöstö voi tutustua lapsen maailmaan ja oppia tuntemaan hänet paremmin.(Kasvun kansiot [viitattu 1.2.2010]).

Kasvun kansio tukee Menninkotkon omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa (2008, 2), jossa toiminta-ajatuksena mainitaan muun muassa lasten huomioiminen yksilöllisesti sekä perustaitojen opettaminen kehitystason huomioon ottaen. Kasvun kansion avulla kasvatushenkilöstö pystyy seuraamaan lapsen yksilöllistä kasvua, kehitystä ja oppimista tarkemmin. Myös yksilöllisen toiminnan suunnittelu yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa on helpompaa (Kasvun kansiot [viitattu 1.2.2010]). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin (2006, 12) mainitaan yhdeksi varhaiskasvatuksen arvopohjaksi lapsen oikeus tulla kuulluksi ja ymmärretyksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, joten lapsen yksilöllisen huomioimisen mahdollistaminen on tärkeä osa kasvun kansiota (Kasvun kansiot [viitattu 1.2.2010]).

Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelman (2008, 3) mukaan vanhemmat haluavat lapsilleen turvallisen hoidon, jossa jokainen lapsi huomioidaan yksilönä. Vanhemmat haluavat myös, että lapsia tuetaan oman persoonan kehittymisessä sekä kannustetaan omatoimisuuteen. Lapsen itsenäisyyden asteittainen lisääminen luetellaan myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2006, 13) yhdeksi varhaiskasvatuksen päämääräksi. Lapsi oppii omaa kasvun kansiota tutkiessaan tuntemaan itseään paremmin sekä ymmärtämään kasvuaan ja kehitystään (Kasvun kansiot [viitattu 1.2.2010]). Lapsen tutkaillessa omaa kasvun kansiotaan, hän huomaa itse omat kehittämistä vaativat osa-alueensa ja pystyy näin omatoimisesti kehittämään niitä (Lummelahti 2004, 41). Ihmeen (2009, 96-97) mukaan lapsen itsearviointin kehittyessä toiminnan kontrolli kasvaa ja näin ulkoisen avun tarve vähenee sekä omatoimisuus lisääntyy.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2006, 18) mukaan lapselle oppiminen sekä oivaltaminen ja onnistumisen kokemukset tuottavat iloa. Onnistumisen kokemuksia lapselle voi mahdollistaa antamalla hänen itse tutkia ja valita toimintonsa, tehdä aloitteita sekä tuoda julki omia ajatuksiaan ja arviointejaan. Kasvun kansio on tässä hyvänä tukena, sillä sitä katsellessaan ja sinne töitä valitessaan lapsi huomaa oman kehityksensä sekä oppimisensa ja kokee tätä kautta onnistumisen kokemuksia. (Virolainen 2006, 136; Kasvun kansiot [viitattu 1.2.2010].)

Vanhempien osallisuuden lisääminen ja tukeminen varhaiskasvatuksen palveluiden suhteen on yhtenä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2006, 7) tavoitteena. Lasten tasapainoista kehitystä edistetään vanhempien ja kasvatushenkilöstön yhteisen tuen avulla (Aaltonen, M., Ojanen, T., ym....1997, 44). Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen varmistamiseksi on tarpeen, että sekä vanhemmat että kasvatushenkilöstö sitoutuvat kasvattamaan lasta ja jakamaan lasta koskevia tietoja keskenään. Kun vanhempien ja kasvatushenkilöstön välillä on toimiva vuorovaikutussuhde, on heidän helpompi puhua lasta koskevista asioista, myös niistä ikävistä. On helpompi keskustella lasten asioista kun mukana on jonkinlainen apuväline, jollainen esimerkiksi kasvun kansio on. (Kasvatuskumppanuus jaettuna kasvatustehtävänä 2006.) Myös Nousiainen (2004, 72) on sitä mieltä, että kansioon tallennetut tuotokset toimivat hyvinä vanhempien ja kasvatushenkilöstön välisten pedagogisten keskustelujen pohjana. Kasvun kansio lisää vanhemman osallisuutta varhaiskasvatuspalveluiden suhteen myös siten, että kansion kautta vanhemmat voivat olla osana lapsen päiväkotielämää ja osoittaa niin lapselle kuin kasvatushenkilöstöllekin kiinnostuksensa lapsen puuhiin päiväkodissa (Ahlqvist ym. 2004, 55).

3 LAPSEN KASVU JA KEHITYS

Ihmisen kehitykseen vaikuttavat kolme eri asiaa; perimä, ympäristö ja oma aktiivisuus. Perimää säätelevät geenit ja perimä säätelee kypsyymistä. Lapsi oppii asioita herkkyyss- ja kriittisillä kausilla. Herkkyyss- ja kriittiset kaudet tulevat lapsilla eri aikoihin. Herkkyysskausi tarkoittaa ajanjaksoa, jolloin aivoissa jokin osa muovautuu vauhdikkaasti, ja tänä aikana on mahdollisuus oppia jotain asiaa paremmin. Kriittinen kausi tarkoittaa ajanjaksoa, jolloin jokin asia on opittava, tai muuten sitä ei enää opi. (Vilén ym. 2006, 132-133.)

Ympäristöllä tarkoitetaan kaikkea sitä, missä lapsi kasvaa. Ympäristöä ovat esimerkiksi kulttuuri, lapsen sosiaalinen ympäristö, perhe ja muu arkipäivän ympäristö. Myös tunneilmapiiirin ympäristö kuuluu ympäristöön eli millaisia tunteita lapselle näytetään. Fyysisellä ympäristöllä tarkoitetaan esimerkiksi asuinpaikkaa, leluja ja leikkipaikkoja. Oma aktiivisuus on yksilön kiinnostusta ja sitä, miten hän ratkaisee erilaisia ongelmia. Lapsi harjoittelee omaa aktiivisuuttaan tutkimalla ja ihmettelemällä asioita ja etsimällä omia mielenkiinnon kohteita. Aikuisena tätä taitoa tarvitaan esimerkiksi ammatinvalinnassa. (Vilén ym. 2006, 133.)

3.1 Kasvava lapsi

Lasten fyysistä kasvua säätelevät perintötekijät ja elinympäristö. Ihmisen kehityksen osa-alueet, fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen, ovat kaikki yhteydessä toisiinsa, eikä mikään osa-alue kehity muista riippumatta. Fyysinen kehitys tarkoittaa pituuden painon, luuston, lihaksiston, elimien ja hermoston kasvamista, kypsyymistä ja kehittymistä. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 45.)

Ensimmäisen kuuden ikävuoden aikana fyysinen kasvu on suurimmaksi osaksi solujen määrän ja koon kasvamista. Lasten kasvunopeus on yksilöllistä ja tärkeää on, että lapsen oma kasvukäyrä piirtyy tasaiseksi. Ruumiin mittasuhteet muuttuvat kasvun mukana ja kasvun suunta on kefalokaudaalinen, joka tarkoittaa sitä, että pää kasvaa nopeammin kuin vartalo. Lapset kasvavat myös kehon keskeltä raajoja kohti eli proksimodistaalisesti. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 78-79.)

Fyysinen kehitys pitää sisällään motoriikan kehittymisen, joka tarkoittaa liikkeiden kehittymistä (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 45). Lapsi harjoittelee motoriikkaansa oma-aloitteisesti ja lapsen on saavutettava aina vaadittava kypsymystaso, jotta uuden motorisen taidon oppiminen olisi mahdollista. Kehitysaikataulut ovat yksilöllisiä ja vaihtelevat eri lapsilla. Motorinen kehitys etenee kokonaisvaltaisista liikkeistä eriytyneisiin liikkeisiin. Esimerkiksi olkavarsien liikkeet lapsi hallitsee ennen kyynärvarsien liikkeitä ja ranteen liikkeet ennen hienomotoriikkaa tarvitsevia sormiliikkeitä. (Vilén ym. 2006, 136.)

Motoriikan kehitys on jaettu neljään vaiheeseen. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluvat sensomotorinen kehitys ja refleksit. Vauva toimii kehitysheijasteiden ja refleksien avulla. Ne ovat synnynnäisiä, automatisoituneita liikkeitä. Vauvalla on myös paljon omista havainnoista lähteviä liikkeitä eli sensomotorista kehitystä. Sensomotorinen kehitys tarkoittaa sitä, että vauva oppii aistiensa avulla reagoimaan ympäristönsä ärsykkeisiin. (Vilén ym. 2006, 136.)

Lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana kehitysheijasteet alkavat syrjäytyä, koska lapsi alkaa kehittää mutkikkaampia opittuja ja tahdonalaisia liikkeitä (Vilén ym. 2006, 136). Tässä vaiheessa lapsi on 1-2-vuotias, ja lapsi oppii kävelemään, juoksemaan, kävelemään portaissa, hyppimään tasajalkaa ja pukemaan vaatteensa itse. Myös karkea- ja hienomotoriikka kehittyvät. (Järvinen ym. 2009, 48.)

Kolmannessa vaiheessa lapsi on 2-7-vuotias, ja tässä vaiheessa lapsi harjoittelee perusliikkumista. Lapsi alkaa käyttää monipuolisemmin lihaksiaan ja harjoittelee aktiivisesti perusmotoriikan taitojaan, kuten kävelyä, juoksua, hyppyä ja koko kehon liikkeitä, kuten uimista ja hiihtoa. Kasvattajan tulee kannustaa, rohkaista ja tukea lasta ja tarjota turvalliset puitteet näiden taitojen harjoitteluun. (Järvinen ym. 2009, 48.)

7-12-vuotiaan lapsen hieno- ja karkeamotoriset taidot ovat jo pitkällä. Tätä vaihetta kutsutaan motoriikan harjaantumiseksi. Kasvattajan täytyy tukea lasta ja muistaa, että lapsi tarvitsee sekä onnistumisen, että epäonnistumisen kokemuksia, jotta lapsen itsevarmuus ja itsetunto kohenisivat ja, jotta lapsi oppisi sietämään pettymyksiä. (Järvinen ym. 2009, 49.)

3.2 Kehittyvä lapsi

Psyykkinen osa-alue sisältää kognitiivisuuden eli tiedollisen puolen ja emotionaalisuuden eli tunteet. Lapsen kognitiivinen kehitys alkaa jo vauvana havainnoimalla ympäröivää maailmaa. (Järvinen ym. 2009, 49-51.) Kognitiivisella kehityksellä tarkoitetaan havaitsemiseen, muistiin, oppimiseen ja kieleen liittyvää kehitystä. Tarkastelun kohteena ovat siis ihmisen kyky oppia uusia taitoja ja tietoja sekä se, miten hän oppii hyödyntämään niitä elämässään. Sekä ympäristö että perimä säätelevät lapsen kognitiivista kehitystä. Lapsen elinympäristössä riittävät virikkeet mahdollistavat lapsen oppimisen. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 86.)

Havaintojensa avulla lapsi tutustuu ympäröivään maailmaan ja alkaa yhdistellä asioita. Lapsi seuraa tarkkaan aikuisten ilmeitä ja eleitä, kuuntelee ja havainnoi ympäröivää maailmaa ja tästä muodostuu pohja ajattelun kehittymiselle. Vähitellen lapsi oppii sanoja ja myöhemmin lauseita. Kielellä on suuri merkitys ihmisen kas-

vulle ja tiedollisten toimintojen kehitykselle, koska kielen hallinta muodostaa perustan oppimisvalmiuksille. (Järvinen ym. 2009, 49-51.)

Kielen avulla lapsi oppii jäsentämään ympäröivää maailmaa entistä paremmin ja kertomaan aikomuksistaan, toiveistaan ja tunteistaan. Kieli on merkittävä käyttäytymisen säätelijä sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen väline. Kieli toimii myös ajatusten, mielikuvien ja tunteiden välineenä. Jo vauvoilla on syntyessään merkittäviä esikielellisiä valmiuksia. Tärkeää kielenkehityksessä on kuitenkin, että lapsen kanssa keskustellaan paljon katsekontaktissa hänen kanssaan. Jotta lapsi kiinnostuisi puheen ja kielen jäljittelemisestä, turvallinen ja positiivinen vuorovaikutus on todella tärkeää. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 89.)

Lapsi tunnistaa lauseiden merkityksiä ja liittää niihin mielikuvia jo puolivuotiaana ja tämän jälkeen taito hahmottaa maailmaa kielen kautta kehittyy vauhdilla. Kielen kehitykselle on tyypillistä, että ennen kuin lapsi itse tuottaa sanoja, hän ymmärtää niitä paljon aikaisemmin. Lapsen sanavarasto kasvaa nopeasti ensimmäisten sanojen jälkeen ja lapsi alkaa myös itse kysellä esineiden nimiä. Toisena ikävuotenaan lapsi alkaa ymmärtämään kielen sosiaalisen luonteen ja kolmivuotiaana lapsi voi oppia jopa yli kymmenen sanaa päivässä. Tarinoita lapsi oppii kertomaan kolmivuotiaana, ja niistä tulee selkeämpiä neljävuotiaana. Viisivuotiaana lapsi osaa kommunikoida sujuvasti erilaisten ihmisten kanssa ja kertoa ajatuksistaan vieraillekin aikuisille. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 90-91.)

Tunnetuin kognitiivinen teoria on Jean Piagetin (1898-1980) teoria lapsen ajattelun kehittymisestä. Teoriaan kuuluu neljä vaihetta, jotka kaikki lapset käyvät läpi samassa järjestyksessä, mutta eri kehitysnopeudella. Ensimmäinen vaihe on sensomotorinen kausi (0-2-vuotias), jossa lapsi oppii yhdistämään aisti- ja liiketoiminnot toisiinsa. Tässä vaiheessa lapsi oppii myös, että esineet ja asiat ovat pysyviä ja sekä mielikuvitus että muisti kehittyvät. Toinen vaihe on esioperationaalinen kausi (2-6/7-vuotias), jonka aikana ajattelu alkaa kehittyä, kun lapsi oppii ilmaise-

maan itseään puheen avulla. Lapsi näkee asiat tässä vaiheessa omasta näkökulmastaan eikä osaa perustella ajatuksiaan, koska hän käsittää vain itselleen tärkeitä asioita ja käsitteitä. Kolmas vaihe on konkreettisten operaatioiden kausi (7-11-vuotias), jonka aikana lapsen itsekeskeisyys vähenee ja ajattelu tulee joustavammaksi. Lapsi kykenee ajattelutoimintoihin, jotka sisältävät yksinkertaisia sääntöjä ja lapsi oppii osoittamaan empatiaa. Viimeinen eli neljäs vaihe on muodollisten operaatioiden kausi (12-13/14-vuotias), joka alkaa nuoruuden kynnyksellä. Lapsi kykenee jo abstraktien käsitteiden joustavaan käyttöön ja vertailemaan ja yhdistelemään asioita ja rakentamaan tietokokonaisuuksia. (Järvinen ym. 2009, 51-52.)

Psyykkiseen kehitykseen kuuluu myös emotionaalinen kehitys, joka tarkoittaa tunneperäisiä kokemuksia, tunteita. Tunteet luovat pohjan ihmisten väliselle vuorovaikutukselle ja ne ovat mukana kaikessa mitä tapahtuu ihmisten kesken. Läheinen suhde vähintään yhteen aikuiseen on lapsen tunne-elämän pohjana. Oma perhe on paikka, jossa lapsi voi harjoitella turvallisesti erilaisia tunteitaan ja tätä kautta hän oppii käsittelemään tunteitaan ja puhumaan niistä. Aikuisella on suuri rooli lapsen tunnetaitojen opettelussa, aikuisen tulee olla lapselle mallina. (Järvinen ym. 2009, 52.)

3.3 Vuorovaikutteisuus sosiaalisen kehityksen tukena

Sosiaalinen kehitys tarkoittaa muun muassa lapsen vuorovaikutustaitoja ja kykyä toimia muiden kanssa. Sosiaalinen kehitys pitää sisällään myös esimerkiksi rooleja ja arvoja, joita lapsi omaksuu lähiympäristöltään ja yhteiskunnasta. (Vilén ym. 2006, 156.) Sosiaalista kehitystä on vaikea erottaa irralleen muusta kehityksestä, koska kaikella kehityksellä on yhteys lapsen vuorovaikutussuhteiden ja kaverisuhteiden kehittymiseen (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 116).

Sosiaalisen kehityksen lähtökohtana on varhainen vuorovaikutus vanhempiin. Perustana sosiaaliselle kehitykselle on perusluottamuksen syntyminen. (Järvinen ym. 2009, 54.) John Bowlby (1907-1990) on kehittänyt kiintymyssuhdeteorian, joka on teoria pienen lapsen ja tämän hoitajan välisestä kiinteästä suhteesta. Bowlby on jaotellut lapsen ja hoitajan väliset kiintymyssuhteet neljään ryhmään. Ensimmäinen on turvallinen kiintymyssuhde, jossa lapsi voi luottaa, että hänen tunteensa ja tarpeensa tunnustetaan ja niihin vastataan niiden vaatimalla tavalla. Toinen on turvaton ja välttelevä kiintymyssuhde, jossa lasta hoitava aikuinen ei ole kyvykäs vastaanottamaan lapsen tunteita ja välttelee lapsen tunteiden kohtaamista. Kolmas kiintymyssuhteen ryhmä on turvaton ja ristiriitainen kiintymyssuhde. Siinä aikuinen toimii epä johdonmukaisesti suhteessa lapsen tunnekokemuksiin. Neljäs kiintymyssuhteen ryhmä on jäsentymätön kiintymyssuhde, jossa kiintymyssuhde ei ole päässyt kunnolla syntymään, koska lapsella ei ole riittävästi vuorovaikutustilanteita saman aikuisen kanssa. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 97-101.) Ihminen tarvitsee kehittyäkseen tasapainoiseksi yksilöksi ainakin yhden turvallisen kiintymyssuhteen. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi saa rakkautta ja hänen tarpeisiinsa vastataan. Lapsi voi luottaa, että aikuinen on tarpeen vaatiessa paikalla niin fyysisesti kuin emotionaalisesti. Turvallisen kiintymyssuhteen omaava lapsi uskalltaa kysyä, tutkia ja kokeilla ja hän oppii luottamaan itseensä. (Järvinen ym. 2009, 54.)

Sosiaalisen kehitykseen kuuluvat myös empatian ja moraalin kehittyminen. Empatia tarkoittaa kykyä ymmärtää toisen tunteita ja eläytyä toisen tunteisiin ja tilanteisiin. Moraali taas tarkoittaa ihmisen käsitykset hyvästä ja pahasta ja oikeasta ja väärästä. Perustan sosiaaliselle kehitykselle saadaan lapsuudessa perusluottamuksen muodostumisen myötä, joka tarkoittaa ainakin yhtä turvallista kiintymyssuhdetta. (Järvinen ym. 2009, 54.) Eväät sosiaaliseen maailmaan ja sosiaaliseen käyttäytymiseen lapsi saa kotoaan, jonka jälkeen hän alkaa harjoitella sosiaalisia taitojaan vertaisryhmissä ja kokeilee miten kotoa opitut sosiaaliset mallit toimivat kodin ulkopuolella. Vertaisryhmiä ovat ikätoverit, ystävät ja kaverit. Vertaisryhmissä lapsi voi harjoitella erilaisia rooleja ja opetella uusia taitoja. (Vilén ym. 2006, 156.)

4 PÄIVÄHOITO OSANA VARHAISKASVATUSTA

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyönä lasten vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten välillä. Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa ja lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys. Varhaiskasvatuksen yksi tärkeimpiä voimavaroja on ammattitaitoinen henkilöstö. Varhaiskasvatuspalveluja tuottavat kunnat, seurakunnat, järjestöt ja yksityiset palveluntuottajat. Varhaiskasvatusta järjestetään valtakunnallisten linjausten mukaan varhaiskasvatuspalveluissa, joista tärkeimpiä ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoimet varhaiskasvatuspalvelut. (Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet 2006, 11.)

Kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on vanhempainvapaan jälkeen oikeus kunnalliseen päivähoitoon. Lapsen oikeus päivähoitoon tarkoittaa, että perheillä on oikeus saada lapselleen hoitopaikka ja samalla se takaa oikeuden varhaiskasvatukseen, jota päivähoidossa annetaan. (Heiskanen 2008.) Päivähoidon tehtävänä on tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet sekä lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa ja suotuisan kasvuympäristön. Päivähoidon tehtävänä on myös lapsen fyysisen, sosiaalisen ja tunne-elämän edistäminen. (Järvinen ym. 2009, 89.)

Päivähoidon antama varhaiskasvatus on kokonaisuus, joka koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Nämä painottuvat eri lailla lapsen iästä johtuen ja myös niiden merkitys vaihtelee tilanteesta riippuen. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän hän tarvitsee aikuisen huolenpitoa ja suuri osa vuorovaikutuksesta tapahtuu hoitotilanteissa. Toimivalla hoidon, opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuudella pystytään edistämään lapsen myönteisen minäkuvan kehittymis-

tä, lapsen ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja ja ajattelun kehittymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2006, 15-16.)

Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma on suunnitelmallisen varhaiskasvatustyön pohjana. Suunnitelmaa ja sen toteutumista arvioidaan säännöllisin väliajoin yhdessä lapsen vanhempien kanssa ja muutetaan tarpeen vaatiessa. Osa päivähoidon arkea onkin vanhempien ja työntekijän väliset keskustelut, mutta lisäksi sovitaan erillisistä kasvatustilaisuuksista. Lapsi voi olla mukana kasvatustilaisuuksissa, jotka käydään joko lapsen kotona tai päivähoitopaikassa. Keskusteluissa täytyy ottaa huomioon lapsen ikä- ja kehitystaso, jos lapsi on mukana. Yleensä lapsi kertoo ensin omia ajatuksiaan ja lapsen poistuttua vanhemmat ja työntekijä voivat keskustella samoista asioista aikuisten tasolla. Päiväkotihenkilöstö kirjaa keskustelussa tulleet asiat lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Varhaiskasvatussuunnitelma sisältää lapsen yksilölliset ja yhteisölliset kasvatustavoitteet. Se sisältää myös lapsen vahvuuksia ja kehittymistarpeita. (Järvinen ym. 2009, 125-126.)

4.1 Kasvatuspäämäärät

Varhaiskasvatuksen toimintaa suuntaavat kasvatuspäämäärät, jotka sijoittuvat yksittäisten kasvatustavoitteiden yläpuolelle. Kasvatuspäämääriä ovat henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen ja itsenäisyyden asteittainen lisääminen. Kasvattajien tehtävänä on huolehtia, että nämä kasvatuspäämäärät viitoittavat toimintaa tasapainoisesti ja riittävän syvällisesti. Henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistämiseksi on keskeistä yksilöllisyyden kunnioitus ja sillä luodaan perustalle, että jokainen lapsi voi toimia ja kehittyä omana ainutlaatuisena persoonallisuutenaan. Toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistamisen keskeisenä tarkoituksena on se, että lapsi oppii ottamaan muut

huomioon ja välittämään toisista. Tavoitteena on myös lapsen myönteinen suhtautuminen itseensä, toisiin ihmisiin sekä erilaisiin kulttuureihin ja ympäristöihin. Itsenäisyyden asteittainen lisääminen kasvatuspäämääränä tarkoittaa sitä, että lapsi pystyy huolehtimaan itsestään ja läheisistään edellytysten mukaisesti ja tekemään elämäänsä koskevia valintoja ja päätöksiä. Lapsi saa oppia omatoimisuutta varhaiskasvatuksessa siten, että huolenpito ja turva ovat koko ajan lähellä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2006, 13.)

4.2 Päivähoitolain kasvatustavoitteet

Päivähoitolaissa on määritelty seitsemän eri kasvatustavoitetta varhaiskasvatukselle, jotka ovat fyysinen, sosiaalinen, emotionaalinen, älyllinen, esteettinen, eettinen ja uskonnollinen tavoite. Fyysinen tavoite pitää sisällään muun muassa motorisen ja fyysisen kasvun tukeminen, päivittäisen liikunnan tarpeen turvaaminen ja omatoimisuuteen ohjaamisen. Sosiaalisena tavoitteena kuuluu esimerkiksi lapsen sosiaalisten taitojen tukeminen, hyvien käytösten oppiminen ja toisten huomioon ottaminen. Emotionaalinen tavoite on esimerkiksi lapsen tunne-elämän vahvistamista, myönteisen minäkäsityksen kehittymistä ja erilaisten tunteiden ilmaisemista ja niiden hallitsemista. (Järvinen ym. 2009, 128-129.)

Älyllinen tavoite käsittää muun muassa lapsen kognitiivisuuden vahvistamista, kielellisen ilmaisun, ajattelukyvyn ja luovuuden kehittymistä ja muistin ja pitkäjänteisyyden kehittymistä. Esteettinen tavoite tarkoittaa esimerkiksi lapsen esteettisyyden vahvistamista, mielikuvituksen rikastuttamista ja taiteen eri lajeihin eläytymistä. Eettinen tavoite pitää sisällään esimerkiksi lapsen moraalisen ja eettisyyden vahvistamista, ihmisrakkauden ja vastuuntunnon kehittymistä ja hyvän ja pahan, oikean ja väärän selkiinnyttämistä. Uskonnollinen tavoite on muun muassa lapsen uskontokasvatuksen tukemista ja erilaisten katsomustapojen hyväksymään oppimista. (Järvinen ym. 2009, 128-129.) Näihin tavoitteisiin pyritään pääsemään kas-

vatusmenetelmien avulla. Yleisimpiä kasvatustenetelmiä ovat leikki perushoito, opetus ja työ. (Järvinen ym. 2009, 130.)

On olemassa sanonta, että leikki on lapsen työtä. Leikki on kuitenkin paljon muutaakin. Leikin ja työnteon ero on tavoitteissa; työssä on tietty tavoite, mutta leikissä ei ole ulkopuolisia tavoitteita. Lasten mielestä parasta päivähoitopäivässä on se, että saa leikkiä kauan ja rauhassa. Tutkimuksissa ja selvityksissä on ilmennyt, että lapsuus on lyhentynyt ja omaehtoinen leikki on vähentynyt. Omaehtoisella leikillä tarkoitetaan leikkiä, jonka lapsi itse keksii, suunnittelee ja ohjaa. Leikki on välttämätöntä lapsen persoonalliselle, sosiaaliselle, kognitiiviselle ja emotionaaliselle kehitykselle. Leikissä kehittyy monta asiaa, esimerkiksi luova ajattelu, syy-seuraus-ajattelu, joustava yhdisteleminen ja ongelmanratkaisutaidot. Leikkiessä sekä kieli että kyky erottaa ulkoinen todellisuus leikistä kehittyy. Leikkiessään lapsi voi käsitellä sellaisia asioita elämässään, joista hän ei osaa kertoa. Leikin kautta lapsi oppii myös arvoja, moraalia, sosiaalista vuorovaikutusta ja tunteiden hallintaa. (Järvinen ym. 2009, 65-66.)

4.3 Kasvatuksen sisältöalueet päivähoitolain mukaan

Päivähoidossa on kuusi sisältöaluetta, jotka kietoutuvat sisällöllisesti erilaisten teemojen, aiheiden ja projektityöskentelyn ympärille tehtyyn toimintaan. Ensimmäinen sisältöalue on kieli ja kommunikaatio, joka sisältää aikuisen järjestämän kielellisesti ja virikkeellisesti toiminnallisen kasvuympäristön. Tällaisessa kasvu-ympäristössä on paljon satuja, leikkejä ja kielellisiä malleja. Toinen sisältöalue on liikunta ja terveyden vaaliminen, koska jokapäiväinen liikunta on lapsen hyvinvoinnin ja terveyden perustana. Liikkuessaan lapsi saa myös myönteisiä kokemuksia ja nauttii liikunnan ilosta. Musiikki on kolmas sisältöalue. Musiikki edistää lapsen

emotionaalista ja sosiaalista kehitystä sekä vahvistaa luovuutta ja itseilmaisua. (Järvinen ym. 2009, 130-131.)

Neljäs sisältöalue on ympäristö- ja luontokasvatus, jonka tarkoituksena on herätellä lapsen herkkyyttä ja kiinnostusta luontoa ja rakennettua ympäristöä kohtaan. Viides sisältöalue on kuvallinen ilmaisu, joka pitää sisällään taito- ja taidekasvatuksen ja kaiken mitä käsillä tehdään. Taiteellinen toiminta tukee mielikuvitusta ja luovuutta ja se kehittää myös lapsen hienomotoriikkaa. Kuudes sisältöalue on matematiikka, jota lapsi oppii sekä leikkiessään että pelatessaan ja arjen päivittäisissä toiminnoissa. (Järvinen ym. 2009, 130-131.)

4.4 Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot

Sisällölliset orientaatiot muodostavat kasvattajalle toiminnan kehyksen, joissa huomioidaan lapsen tapa hahmottaa maailmaa. Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen. Orientaatiot täydentävät toisiaan ja ne toimivat kasvattajan työvälineinä, joiden avulla voidaan kartuttaa lapsen ominaisia toimintatapoja. Sisällöllisten orientaatioiden merkityksen varhaiskasvatuksessa voi ymmärtää vain, jos tuntee lapselle ominaiset tavat toimia. Lapselle ominaiset tavat toimia ovat leikki, liikkuminen, tutkiminen ja luovat toiminnot. (Järvinen ym. 2009, 132.)

Käsitteellä orientaatio korostetaan, ettei tarkoituksena ole oppiaineiden sisältöjen opiskelu. Tarkoituksena on sellaisten välineiden ja valmiuksien hankinnan käynnistäminen, joiden avulla lapsi pystyy tutustumaan, ymmärtämään ja kokemaan ympäröivää maailmaa. Orientaation käsitteellä painotetaan myös sitä, että orientaatioihin kuuluvien sisältöjen valinta ja muokkaaminen ovat ympäristö- ja tilan-

nesidonnaisia. Orientaatioiden sisällön valinta on kasvattajayhteisön käsissä. Orientaatioiden sisällöt sulautetaan lasten arkeen, lähiympäristöön ja kokemuksiin, jotta lapset voivat tehdä asioista havaintoja ja muodostaa omia käsityksiä. Lasten omilla kiinnostuksen kohteilla, tarpeilla ja olosuhteilla on ratkaiseva merkitys konkreettisten sisältöjen valinnassa. Lapsi ei siis opiskele eikä suorita eri orientaatioiden sisältöä, eikä lapsille aseteta suoriutumisvaatimuksia. Orientaatiot antavat kasvattajayhteisölle kehyksen millaisia kokemuksia ja tilanteita lapsille tulee tarjota toimintaa ja oppimista varten. Kaikkien orientaatioiden alueella tärkein väline on kieli. Kaikissa varhaiskasvatuksen hoito-, kasvatus- ja opetustilanteissa olisi ensiarvoisen tärkeää käyttää hyvää ja tarkkaa kieltä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2006, 26-27.)

5 KASVATUSKUMPPANUUS

Lasten tasapainoisen kehityksen edistäminen yhdessä kotien kanssa sekä kotien tukeminen kasvatustehtävässä ovat päivähoidon ja varhaiskasvatuksen tavoitteena. Tämän tavoitteen toteutumiseen pyritään kasvatuskumppanuudella. (Aaltonen, M., Ojanen, T., ym....1997,44.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Varhaiskasvatussuunnitelma 2006, 31) kertovat kasvatuskumppanuuden lähtevän lapsen tarpeista ja Kuokkasen (2006, 31) mukaan kasvatuskumppanuus tähtää lapsen ainutlaatuisuuden ja vanhempien näkemysten huomiointiin.

Kasvatuskumppanuudessa on tarkoituksena tuoda päivähoito ja koti mahdollisimman lähelle toisiaan (Kasvatuskumppanuus jaettuna kasvatustehtävänä 2006). Lapsen aloittaessa päivähoidon, alkaa tutustuminen joka kehittyy kumppanuudeksi ja syvenee kasvatushenkilöstön ja vanhempien päivittäisissä kohtaamisissa. Kasvatushenkilöstön ja vanhempien toimiva suhde tukee ja turvaa lapsen elämistä kodissa ja päivähoidossa. (Kasvatuskumppanuus 2010.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2006, 31) kasvatuskumppanuus määritellään vanhempien ja kasvatushenkilöstön väliseksi yhteistyöksi, jossa sekä vanhempien että kasvatushenkilöstön tiedot ja kokemukset yhdistyvät. Kuokkasen (2006, 40) mukaan kasvatuskumppanuus edellyttää kasvatushenkilöstöltä vanhempien todellista kuulemistä, sillä kasvattaja saa vanhemmilta arvokasta tietoa lapsesta ja lapsen tarpeista. Vanhempien näkemys oman lapsena asiantuntijoina on ensiarvoisen tärkeää ja kasvatushenkilöstön olisi otettava se huomioon päivähoidon konkretiassa (Kasvatuskumppanuus jaettuna kasvatustehtävänä 2006). Kasvatuskumppanuus on molempien osapuolien tietoista sitoutumista yhteiseen toimintaan lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2006, 31.)

Kuokkasen (2006, 39) mukaan vanhempien ja kasvatushenkilöstön yhteistyö on yksi lapsilähtöisen kasvatuksen kulmakivi. Vaikka vanhemmat ja kasvatushenkilöstö ovat erilaisia lapsen asiantuntijoita, olisi kasvatuskumppanuutta pyrittävä toteuttamaan tasavertaisesti (Kasvatuskumppanuus 2010). Kuokkasen (2006, 39) mielestä juuri erilaisuuden vuoksi on tärkeää, että kasvatushenkilöstö tutustuu perheisiin ja selvittää perheiden toiveet ja näkemykset yhteistyöstä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2006, 31) mukaan kasvatustehtävän konkreettinen organisoiminen ja sopiminen molemmille osapuolille sopivalla tavalla on yhtä tärkeää, kuin vanhempien ja kasvatushenkilöstön oikeanlainen asennoituminen toimintaan. Tasavertaisuus, luottamus ja toistensa kunnioittaminen ovat toimivan kasvatuskumppanuuden perusta. Kasvatushenkilöstön tulee pyrkiä aktivoimaan vanhempia ja hyväksyä erilaisuus, jolloin luottamuksellisten suhteiden saavuttaminen on mahdollista (Kuokkanen 2006, 40).

Kun vanhempien ja kasvatushenkilöstön välinen kumppanuus ja vuoropuhelu on tarpeeksi jatkuvaa, luottamuksellista ja syvää on heidän helpompi puhua niin tavanomaisista lapsen asioista kuin pulmallisistakin tilanteista (Kasvatuskumppanuus jaettuna kasvatustehtävänä 2006). Yhtenä tavoitteena kasvatuskumppanuudella on lapsen jonkin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella havaitun mahdollisen tuen tarpeen tunnistaminen sekä toimintastrategian luominen lapsen tukemiseksi (Varhaiskasvatussuunnitelma 2006, 32). Lapsen kokemusten kuuleminen mahdollistaa laajemman ja monipuolisemman käsityksen lapsesta niin vanhemmille kotiin kuin kasvattajille päivähoitoon. Tarkoituksena olisi, että kotona tapahtuvasta hoidosta ja kasvatuksesta vastaisi vanhemmat ja kasvatushenkilöstö vastaisivat siitä ajasta jonka lapsi viettää päivähoitossa. Tasapainoisen kasvatuksen mahdollistamiseksi on kuitenkin kodin ja päivähoidon välisen kasvatuskumppanuuden toimittava sujuvasti. (Kasvatuskumppanuus jaettuna kasvatustehtävänä 2006.)

6 ARVIOINTI JA ITSEARVIOINTI

Kupilan (2004, 4-5) mukaan laadukas varhaiskasvatus on päivähoidon tavoitteena ja tällöin arviointi on olennainen osa laadukasta varhaiskasvatusta. Oppimisen edistäminen ja lapsen kasvun tukeminen ovat Kupilan mielestä arvioinnin tehtäviä päivähoidossa. Arvioinnin avulla lapsen oppimista ja kehitystä seurataan ja tuetaan. Kapasen (2004, 76) mukaan arvioinnin tulisi aina olla kokonaisvaltaista, suunniteltua ja lapsen oppimisvalmiuksia tukevaa sekä sillä tulisi olla ohjaavaa ja kannustavaa vaikutusta lapsen oppimiseen ja kehittymiseen. Virolaisen (2006, 135) ja Kupilan (2004, 5) mukaan varhaiskasvatuksessa tapahtuva arviointi on lapsen ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta, jota on tärkeä toteuttaa yhdessä perheen kanssa.

Kupilan (2004, 4) mielestä päivähoidoin arviointi on lapsia varten ja hän korostaa-kin arvioinnin lapsilähtöisyyttä. Sekä Kupilan (2004, 4) että Virolaisen (2006, 134) mukaan lapsilähtöinen arviointi ja arvioiva havainnointi on lasten toiminnan katselemiseen, kuuntelemiseen, havainnointiin ja dokumentointiin sekä lasten omaan arviointiin eli itsearviointiin perustuvaa. Kasvun kansioon tallennetaan juuri näillä menetelmillä saatuja lapsen töitä ja tuotoksia, joiden avulla arviointi on helpompaa. Virolainen (2006, 134) on sitä mieltä, että lapsihavainnoinnissa käytettävillä menetelmillä saadaan mahdollisimman todenmukaista tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä tarpeista ja toiveista. Yleisimmiksi lasten havainnoinnin menetelmiksi Virolainen luettelee lapsen toiminnan tarkkailun ja sen kirjaamisen, keskustelemisen, haastatteleminen sekä lasten töiden dokumentoinnin. Päivähoidossa tapahtuvan arvioinnin suorittaa usein kasvatushenkilöstö, mutta lapset voivat myös osallistua ohjatusti arviointiin. Kapasen (2004, 75) mukaan lapset arvioivat päivittäin oman päivähoitonsa kulkua, yksin tai yhdessä. Myös päiväkotit Menninkotkossa tapahtuu paljon lasten itsearviointia muun muassa tilanteissa, joissa on tapahtunut jotain väärin tai tilanteissa, joissa lapsi huomaa osaavansa jotain uutta. Lap-

set keskustelevat näistä asioista yhdessä muiden lasten ja/tai aikuisten kanssa. (Lång 2010.)

Itsearviointia toteutettaessa, esimerkiksi kasvun kansion avulla, lapsen on helpompi huomata kehittämistä tarvitsevia asioita, tiedostaa ne ja alkaa korjata niitä (Lummelahti 2004, 41). Kapanen (2004, 76-78) sanoo, että lasten itsearviointi on taito, jota voidaan harjoitella ja itsearvioinnissa harjoitus tekee mestarin. Aluksi lapset eivät huomaa, että tarvitsevat apua toimitessaan, mutta pikkuhiljaa he oppivat, että osa asioista on heille vielä vaikeita, Kapanen mukaan ”tätä vielä harjoitellen” -asioita. Arvioinnin avulla muutokselle luodaan suuntaa ja muutoksia vaativia ongelmia opitaan tunnistamaan (Kupila 2004, 115). Vaikka Menninkotkossa tapahtuikin jo lasten arviointia ja itsearviointia, tekee kasvun kansion käyttö siitä tulevaisuudessa helpompaa ja johdonmukaisempaa (Lång 2010). Itseluottamus, itsearvostus, näkemys omasta elämästä ainutlaatuisena, kyky sietää epäonnistumisia ja tunne siitä, että olen hyvä, ovat Kapanen (2004, 78) mukaan asioita, joita itsearvioinnilla pyritään kehittämään.

Lummelahden (2004, 31) mukaan arvioinnissa on kyse siitä, että muodostetaan kuva tai käsitys arvioitavasta asiasta. Apuna voi käyttää testejä, mittareita sekä tehtäviä ja niistä saatuja tuloksia verrataan sovittuihin kriteereihin. Kupilan (2004, 4) mielestä arvioinnissa tulisi hyödyntää arjen tuotoksia ja jokapäiväisten toimintojen aikana tapahtuvia asioita. Lummelahti (2004, 31) tarkentaa vielä, että lasta arvioitaessa pyritään arviointi toteuttamaan olemalla mukana ja havainnoimaan lasta eri tilanteissa, leikeissä ja toimitessa. Koska suunnittelemaamme kasvun kansioon kerätään lapsen tuotoksia, joista on havaittavissa lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen, on tällöin nämä Kupilankin mainitsemat tärkeät arjen tuotokset samassa paikassa ja helposti esiin otettavissa arviointia suoritettaessa.

Leikki- ja toimintatilanteissa havaituista lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä asioista tehdään esimerkiksi kirjalliset muistiinpanot valokuvan kera kasvun kansi-

oon. Kun muistiinpanoja on tehty useita vuosia ja seurattu lapsen toimintaa, kehittyi Lummelahden (2004, 32) mielestä paremmat valmiudet ja taidot havainnoida lapsen kehitystä ja oppimiskokemuksia. Tällaisen pitkäaikaisen havainnoinnin ja seurannan avulla saadaan paljon tietoa lapsen kehitysvaiheista, tarpeista ja kiinnostuksen kohteista, joka mahdollistaa lapsen yksilöllisen huomioimisen toimintaa ja oppimisympäristöjä suunnitellessa.

7 PÄIVÄKOTI MENNINKOTKO

Päiväkoti Menninkotko on yksityinen päiväkotitoiminta, joka sijaitsee Kauhajoella Hyypän kylässä. Menninkotko on aloittanut toimintansa vuonna 2004 ja toimitilana toimii entinen koulu, joka on peruskorjattu. Menninkotkossa työskentelee päiväkodin johtajat, lastentarhanopettaja, kaksi lähihoitajaa, keittäjä, keittiöapulainen, henkilökohdainen avustaja sekä ryhmäavustaja tarvittaessa. Lisäksi päiväkodissa saattaa olla harjoittelijoita työvoimaston kautta sekä eri oppilaitoksista. Päiväkodilla on laaja aidattu piha-alue ja aivan portin takana on käytössä luontorikas maasto. Ympäristö tarjoaakin hyvät puitteet luonnon tutkimiselle ja havainnoimiselle sekä virikkeitä. Menninkotkossa toimii kolme ryhmää; esikoululaisten ryhmä sekä lapsimäärän mukaan voi joinakin vuosina toimia kaksi erillistä hoitoryhmää 0-3 –vuotiaiden ryhmä sekä 3-7 –vuotiaiden ryhmä. (Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 2.)

Menninkotkon toiminta-ajatuksena on antaa kodinomaista hoitoa lapsiystävällisessä ympäristössä. Menninkotkolle on tärkeää luoda turvallinen kasvuympäristö, jossa lapset otetaan huomioon yksilöinä. Perustaitojen oppimaan ohjaaminen lapsen iän ja kehitystason mukaan kuuluvat myös Menninkotkon toiminta-ajatukseseen. Menninkotkossa tärkeimpiä asioita ovat leikki, rajat, läsnäolo ja syli sekä kuunteleminen ja keskustelu. Leikin avulla lapset oppivat paljon tärkeitä asioita ja saavat ilmaista itseään. Rajat tarkoittavat rakkautta ja välittämistä, ja niillä turvataan turvallinen ympäristö ja opetetaan lapsille sääntöjen noudattamista. Menninkotkossa hoitaja on läsnä lapsia varten ja syliin voi aina mennä, mutta annetaan kuitenkin lapsille tilaa toimia itsenäisesti. Kuunteleminen ja keskustelu ovat tärkeitä sekä lasten että vanhempien kanssa toimiessa. (Menninkotkon varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 3.)

8 KASVUN KANSION TOTEUTUS TOIMINTATUTKIMUKSENA

Toimintatutkimuksemme tarkoituksena ja tavoitteena oli suunnitella, kehittää ja toteuttaa päiväkotia Menninkotkolle kasvun kansio. Menninkotko tarvitsi käyttöönsä työvälineen tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Näin opinnäytetyömme lähtökohdaksi muodostui Menninkotkon tarve tällaiselle työvälineelle eli kasvun kansiolle. Toimintatutkimuksemme kautta toimimme heidän käyttöönsä uutta tietoa ja kehitimme heidän käytäntöään paremmaksi.

Toimintatutkimuksessa tietoa tuotetaan käytännön kehittämiseksi ja käytäntöä pyritään kehittämään paremmaksi. Toimintatutkimus on ajallisesti rajattu tutkimus- ja kehittämisprosessi, jonka yhtenä tärkeänä tehtävänä on muuttaa todellisuutta ja tutkia ihmisen toimintaa. Yleisen käsityksen mukaan toimintatutkimus luokitellaan laadulliseksi tutkimusmenetelmäksi, joka on kuitenkin osittain väärin, sillä toimintatutkimusta tehtäessä määrällisiä tiedonhankintamenetelmiä voidaan myös käyttää. Toimintatutkimus on enemmänkin toiminnan kehittämiseen sisällytetty lähestymistapa kuin varsinainen tutkimusmenetelmä. (Heikkinen 2006,15-37.)

8.1 Tutkimusyhteisön löytäminen ja luottamuksen syntyminen

Huovisen ja Rovion (2006, 99) mukaan tutkimusyhteisön etsiminen saattaa joskus olla vaikeaa ja edellyttää yhteyden ottamista useisiin eri yhteisöihin. Parhaimmassa tapauksessa yhteisö kuitenkin itse kutsuu tutkijan käynnistämään sen kehittämishanketta tai ratkaisemaan yhteisön ongelmia. Me olimme ensin yhteydessä Menninkotkoon ja tiedustelimme mahdollisesta opinnäytetyön tarpeesta, joka heiltä löytyi. Aihe opinnäytetyöhömme tuli heiltä, joten työ oli tilaustyö. Meille tutki-

musyhteisön etsiminen ei siis tuottanut vaikeuksia. Menninkotko pyysi meitä suunnittelemaan, kehittämään ja toteuttamaan heille kasvun kansion työvälineeksi ja aloitimme tutkimuksemme tapaamisella Menninkotkossa. Tapaamisessamme meille selkiytyi tutkimuksemme lähtökohta ja tavoitteet. Keskustelimme Menninkotkon toiveista ja tarpeista kasvun kansion suhteen. Keskusteluissa nousi työme lähtökohdaksi heidän tarpeensa kasvun kansiolle. Menninkotkossa on ollut käytössä kasvun kansiot, jotka ovat olleet enemmänkin keräilykansioita. Menninkotkolla ei ole aikaisemmin ollut selkeää toimintatapaa täyttää kansiota tavalla, joka tukisi lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Tavoitteeksemme muodostui luoda heille Menninkotkon näköinen, käytännönläheinen, helppokäyttöinen ja heidän toiminta-ajatustaan tukeva kasvun kansio. Nämä edellä mainitut asiat nousivat keskusteluissamme tärkeimmiksi kasvun kansion piirteiksi.

Vaikka tutkija olisikin kutsuttu tekemään tutkimusta yhteisön kanssa, on hänen ansaittava yhteisön luottamus saadakseen osallistua sen toimintaan. Toimintatutkimusta aloitettaessa tulee tutkijan varmistaa, että kaikki tutkimuksen osapuolet antavat suostumuksensa tutkimusaineiston keräämiseen. Tutkijan tulee tehdä kaikki osapuolet tietoisiksi tutkimuksen pääkohdista, aiheesta, aineistonkeruun menetelmistä ja osallistujien henkilötietojen käsittelytavasta. On hyvä myös tuoda esiin, miten tutkimus hyödyttää siihen osallistuvia osapuolia. (Huovinen ja Rovio 2006, 99.) Meille luottamussuhteen syntyminen Menninkotkon kanssa oli helppoa, sillä he ottivat meidät hyvin vastaan ja saimme vapaasti käydä tutustumassa heidän toimintaan, tiloihin ja henkilökuntaan sekä lapsiin. Kirjoitimme myös lasten vanhemmille kirjeen (Liite 1), jossa kerroimme opinnäytetyöstämme sekä siihen liittyvistä asioista.

Luottamussuhdettamme Menninkotkon kanssa syvensi myös valtaistavat harjoittelumme toteuttaminen heillä. Toteutimme *valtaistavat sosiaalityön menetelmät* – harjoitteluna kasvun kansioihin välilehdet, joilla saimme jokaisen lapsen kansioista yksilöllisen. Välilehdet toteutimme värikylpymaalaustyöpajoina, josta kerromme enemmän kappaleessa 8.3 Kasvun kansion rakentuminen.

8.2 Suunnittelu ja aineistonkeruu

Työn lähtökohdan ja tavoitteiden selkiytymisen jälkeen aloimme suunnitella teoriaosuuden sisältöä ja toimintatutkimuksen toteuttamista. Keräsimme ensin kasvun kansiota teorian tietoa, josta meille nousi esiin muut aiheeseemme liittyvät teoriaosuudet. Teoriaosuuksiksi muodostui lapsen kasvu ja kehitys, varhaiskasvatus ja päivähoito, arviointi ja itsearviointi sekä kasvatuskumppanuus. Kasvun kansion pohjan luovat nämä teoriaosuudet, jotka kasvatushenkilöstön tulisi tuntea voidakseen käyttää kasvun kansiota ammattitaitoisesti. Nämä käsitteet nousivat esiin myös Menninkotkon omasta varhaiskasvatussuunnitelmasta ja toiminta-ajatuksista. Käsittelimme myös varhaiskasvatusta ja päivähoitoa, koska ne muodostavat sen ympäristön, jossa kasvun kansiota käytetään. Huovisen ja Rovion (2006, 96,104) mukaan toimintatutkimuksen suunnitteluvaiheessa on tarkoitus hahmotella tutkimustehtävää ja ideoida kenttätöitä sekä tutustua kirjallisuuteen ja käsitteisiin. Tutkija valitsee sopivan menetelmän ja päättää aineistonhankintavasta. Havainnointi, tutkimuspäiväkirja ja haastattelut ovat tärkeimpiä tiedonkeruumenetelmiä toimintatutkijalle. Myös muu tuotettu kirjallinen materiaali voi toimia aineistona.

Tiedonkeruumenetelminä me käytimme havainnointia, keskusteluja, tutkimuspäiväkirjaa ja teoriakirjallisuutta sekä Internet-lähteitä ja artikkeleita. Suuri osa aineistoamme syntyi oman välittömän kokemuksen kautta. Keskusteluja kävimme Menninkotkon henkilökunnan kanssa henkilökohtaisesti, sähköpostin välityksellä sekä puhelimitse. Keskustelimme heidän kanssaan Menninkotkon arjesta, toimintavoista ja tapahtumista sekä kasvatuskumppanuudesta ja lapsen kasvun ja kehityksen tukemisesta. Keskustelimme heidän tärkeiksi kokemistaan arvoista ja asioista varhaiskasvatuksessa sekä päivähoidossa. Sovimme keskusteluaikoja tarpeen mukaan, joissa keskustelimme laajemmin työstämme ja tarkennuksia pyysimme sähköpostin ja puhelimen välityksellä. Konsultointia kasvun kansion rakenteeseen liittyen kysyimme eräästä toisesta päiväkodista, jossa tiesimme kasvun kansion olevan käytössä. Konsultoinneista emme saaneet varsinaisesti uutta tie-

toa, mutta saimme tukea työllemme ja ideoita. Tutkimuspäiväkirjaa täytimme koko tutkimuksen ajan ja kirjasimme sinne muun muassa merkittävimmät havaintomme päiväkodilta. Havainnoimme päiväkodin arkea ja toimintaa olemalla itse osallisina heidän toimissaan, jonka kautta saimme tärkeimmän aineistomme, oman välittömän kokemuksen kautta tulleen tiedon. Havainnoimme päiväkodin ohjattua toimintaa, vapaata leikkiä, ulkoilutilanteita sekä päivän mittaan tapahtuvia hoito- kasvat- ja opetustilanteita. Tärkeimmät seikat ja havainnot tämän päiväkodin oman kasvun kansion syntymiseen ja rakentumiseen löytyvät heidän arjestaan ja toiminnastaan.

Heikkinen (2006, 19-20, 27) luokittelee toimintatutkimuksen toimintatutkijan aktiiviseksi osallistujaksi ja vaikuttajaksi, joka osallistuu siihen toimintaan, jota hän tutkii. Hän osallistuu tutkittavan yhteisön jokapäiväiseen elämään ja on mukana heidän arjessaan. Heikkisen mukaan toimintatutkijan tulee pyrkiä olemaan huomaamaton ja seuraamaan sivusta tutkimuskohdettaan, joka usein on vaikeaa tutkimuksen kohdistuessa sosiaaliseen toimintaan. Myös me havaitsimme tämän ulkopuolisena seuraajana olemisen vaikeuden. Havainnoidessa päiväkotia, sen toimintaa ja lapsia on erittäin vaikeaa olla huomaamaton, sillä lapset huomioivat lähes aina uudet ihmiset ja ovat erittäin kiinnostuneita heidän läsnäolostaan.

Heikkinen (2006, 27-35) määrittelee toimintatutkimuksen käytännönläheiseksi, osallistavaksi, reflektiiviseksi sekä interventioon perustuvaksi sosiaaliseksi prosessiksi. Osallisuus on erittäin tärkeä toimintatutkimuksen osa ja siksi kautta sen historian on pidetty tärkeänä, että tutkimukseen osallistuvat tutkijoiden lisäksi muutkin asianosaiset. Toimintatutkimuksessa pyritään siihen, että moni yhteisön jäsen osallistuu itse tutkimukseen ja sen kehittämiseen olemalla mukana niin suunnittelussa ja aineiston keruussa kuin tulkintojen tekemisessäkin. Osallisuus näytteli suurta osaa myös meidän tutkimuksessamme. Halusimme kehittää ja toteuttaa Menninkotkolle juuri heidän näköisensä ja heidän tarpeitaan vastaavan kasvun kansion, jonka vuoksi heidän osallisuutensa oli tärkeää. Eniten tietoa heidän tarpeistaan ja toiveistaan saimme heiltä itseltään.

8.3 Kasvun kansion rakentuminen

Toimintatutkimuksessa toiminta, sen havainnointi, reflektointi ja uudelleensuunnittelu seuraavat toisiaan. Tämän vuoksi Heikkinen (2006, 35-36) kutsuukin toimintatutkimusta eräänlaiseksi itsereflektiiviseksi kehäksi. Havainnointia sekä reflektointia tapahtuu koko ajan ja syntyneiden kokemusten avulla suunnitellaan uusi parempi toimintatapa. Toimintatutkimuksessa ymmärrys tutkimuskohdetta kohtaan ja tulkinnat siitä lisääntyvät vähitellen, joka tekee toimintatutkimuksesta prosessinomaisen.

Kun olimme koonneet teoriaosuuden, aloimme suunnitella kasvun kansion runkoa. Alustava kasvun kansion rakenteen suunnittelu tapahtui jo ensimmäisillä tapaamiskerroilla Menninkotkossa. Tutustuimme Menninkotkon toiminta-ajatuksen ja havainnoimme heidän arkeaan. Havainnoimme ja seurasimme Menninkotkon arkea, miten he toimivat, mitä he tekevät ja mitä asioita heidän arjessaan näkyy. Havainnoimme Menninkotkon arkea myös valtaistavat sosiaalityön menetelmät harjoittelumme aikana. Havainnoimalla saimme Menninkotkon arjesta käyttöömmme tietoa ilman erillisiä tutkimusmenetelmiä sekä hiljaista tietoa Menninkotkon henkilökunnalta. Hiljaisen ja heidän arkeensa perustuvan tiedon avulla oli helppo alkaa rakentamaan juuri heidän näköistään kasvun kansiota. Havainnointiemme pohjalta meille avautui kuva siitä, mitkä asiat ovat tärkeitä Menninkotkolle, sen henkilökunnalle, lapsille ja lasten vanhemmille. Keskusteluiden ja havainnointiemme pohjalta päätimme jakaa kasvun kansion teemoihin näiden Menninkotkolle, lapsille ja vanhemmille tärkeiden asioiden mukaan. Teemojen avulla kansion rakenne on selkeä ja toimiva. Teemoja kasvun kansioon muodostui viisi, jotka käsittelivät lasta itseään, lapsen perhettä, päiväkotia ja sen toimintaa sekä lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Teemat avaamme tarkemmin kappaleessa 9 Menninkotkon kasvun kansio.

Tuotimme teemoihin välilehdet valtaistavat sosiaalityön menetelmät harjoittelussa. Halusimme saada jokaiselle lapselle yksilöllisen ja oman näköisen kansion. Menetelmänä käytimme värikylpy –maalaustyöpajoja. Väri on moniaistinen ja kokonaisvaltainen aisti- ja tunnekokemus, jota ei voi määritellä yksiselitteisesti. Väri on mahdollista nähdä, kuulla, tuntea, haistaa ja maistaa. Värikylvyissä on tarkoitus tutustua väreihin kaikkia aisteja käyttäen ja erilaisia fyysisiä ulottuvuuksia etsien. Metodi kannustaa ja virittää lapsia kokonaisvaltaisen ja moniaistisen kokemustavan äärelle. Värikylpy –työpajoissa on tärkeää hetkessä oleminen. Kiireettömyys ja pysähtyminen värien, materiaalien, kokemuksellisuuden, elämyksellisyyden ja aistimuksien äärelle ovat keskeisiä työskentelyssä. (Värikylpy –metodi, [viitattu 10.8.2010].)

Värikylpytyöpajoissamme oli jokaista välilehteä varten oma teema, jossa esiintyi tietyt värit ja materiaalit. Työpajan aluksi pohdimme yhdessä lasten kanssa senkertaista teemaa. Mikä se voisi olla, mitä värejä siinä esiintyy? Kun teemaa ja sen värejä ja materiaaleja oli tutkailtu, esittelimme maalauksessa sillä kerralla käytettävät elintarvikkeet ja aloitimme maalauksen. Jokainen lapsi sai itse sanoa, millä elintarvikkeilla hän haluaa maalata ja mihin kohtaan niitä paperille laitetaan. Kukin sai maalata omalla tyylillään ja täysin oman mielen ja mielikuvituksen mukaan. Teemojemme tarkoituksena ei ollut rajoittaa maalausta, vaan tuoda esiin erilaisia materiaaleja ja värejä. Maalaaminen tapahtui käsin, jonka moni lapsi koki ensin iljettävänä ja outona, mutta uskaltaessaan koskea värejä, se olikin hauskaa!

8.4 Kasvun kansion koekäyttö ja arviointi

Kansion rakenteen valmistuttua, kokosimme mallikansion, jonka annoimme Menninkotkoon koekäyttöön. Kun annoimme mallikansion koekäyttöön, esittelimme heille kuinka kansio toimii ja miten sitä käytetään. Menninkotkon työyhteisö sai tutustua kansioon rauhassa ja kirjata ylös siitä nousevia ajatuksia ja kommentteja.

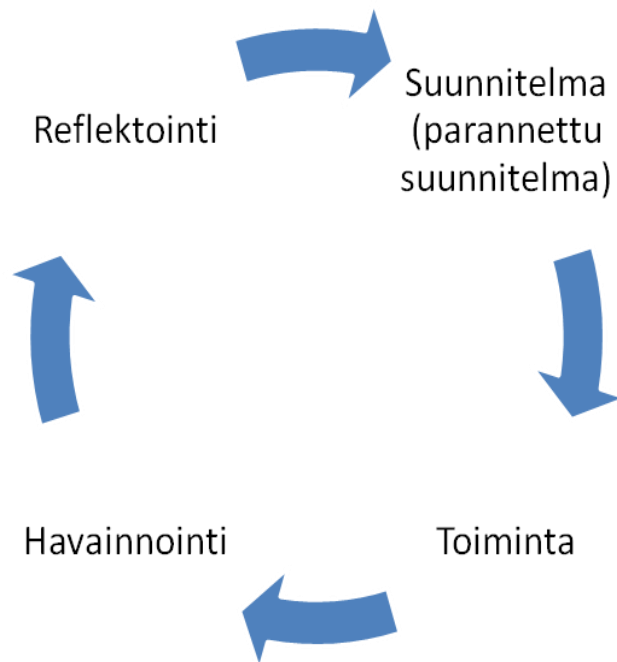
Pääosin Menninkotkolaiset olivat tyytyväisiä mallikansioon. Heidän mielestään kansio oli hyvin rakennettu ja sisälsi keskusteluissa esiin nousseet tarpeet ja ajatukset. Rakenteeseen Menninkotko ei toivonut muutoksia, mutta pieniä korjauksia teimme vanhemmille tarkoitettuun kasvun kansion ohjeistukseen, joka löytyy kasvun kansioista. Ajattelemme tämän johtuvan siitä, että olemme koko tutkimuksen ajan olleet tiiviissä yhteistyössä Menninkotkon kanssa ja keskustelleet heidän toiveistaan ja tarpeistaan kansion rakenteen suhteen. Lisäsimme kansion ohjeistukseen tietoa siitä, milloin kansion voi viedä kotiin ja milloin vanhemmat voivat sitä täyttää lapsen kanssa. Tämä asia saattaa kuulostaa pieneltä, mutta Menninkotko koki sen tärkeäksi kansion toimivuuden kannalta. Lisäsimme ohjeistukseen myös tarkennuksen siitä, millä tavoin töitä lisätään teemojen alle. Pääsimme vähällä uudelleensuunnittelulla, sillä olemme toteuttaneet koko prosessin ajan suunnittelua, arviointia ja reflektointia.

Valmiin mallikansion viemme Menninkotkoon ohjeistuksen kera. Olemme sopineet, että me perehdytämme kasvatushenkilöstön kansion käyttöön ja he esittelevät sen vanhemmille esimerkiksi seuraavassa vanhempainillassa. Teimme tällä hetkellä Menninkotkossa hoidossa oleville lapsille valmiiksi kasvun kansion pohjat, joista he pystyvät helposti kokoamaan omat kansionsa. Näin mahdollistamme sen, että tuottamamme kansio pääsee heti käyttöön. Menninkotkosta tullut palaute on ollut hyvää. Kansio on ollut Menninkotkon toiveiden ja tarpeiden mukainen, mutta näin lyhyellä käytöllä on vielä vaikea arvioida kansion toimivuutta pitkällä aikavälillä. Kansion vaikutukset Menninkotkon toimintaan ja esimerkiksi kasvatuskumppanuuden tukemiseen näkyvät vasta pidemmän käytön jälkeen.

8.5 Toimintatutkimuksen prosessi työssämme

Koemme, että opinnäytetyömme on ollut kuin Heikkisen (2006, 35-36) mainitsema itsereflektiivinen kehä. Ensin suunnittelimme kasvun kansion, uuden työvälineen

päiväkotiin lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi, jonka jälkeen kokeilimme miten se toimii käytännössä. Havainnointia ja havaintoaineistoa keräsimme kokeilun pohjalta. Kokeilun jälkeen oli vuorossa arviointia ja reflektointia. Niistä tulleet ajatukset toimivat uuden kokeilun pohjana. Vaikka uudelleen suunnittelu ja kansion muutostyöt eivät vaatineet kovinkaan paljoa aikaa ja työtä, emme koe sitä huonoksi asiaksi/epäonnistumiseksi, vaan meille se on pikemminkin merkki huolellisesta suunnittelusta ja hyvästä yhteistyöstä tutkimuksen tilaajan päiväkotin kanssa.



Tämä kuvio kuvaa toimintatutkimuksen luonnetta. Toiminta ja ajattelu liittyvät toisiinsa peräkkäisinä suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin, reflektion ja uudelleensuunnittelun kehinä. (Heikkinen ym. 2006.)

8.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Pätevyys eli validiteetti ja toistettavuus eli reliabiliteetti määrittävät tutkimuksen luotettavuutta (Heikkinen & Syrjälä 2006, 147). Validiteetilla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän yhteensopivuutta tutkittavan asian kanssa. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten tarkkuutta ja mittaustulosten toistettavuutta. (Vilkka 2005, 161.) Toimintatutkimuksella pyritään muutoksiin ja erilaisten tulosten saavuttamiseen, siksi on mahdotonta saavuttaa samoja tuloksia uusintamittauksilla (Heikkinen & Syrjälä 2006, 148). Mielestämme tutkimuksemme validiteetti oli hyvä. Valitsemamme tutkimusmenetelmä sopi mielestämme parhaiten tällaiseen tutkimukseen, jossa käytäntöä kehitetään paremmaksi tai luodaan uusi käytäntö. Reliabiliteetti ei tutkimuksemme ollut mahdollinen, sillä loimme tutkimuksellamme uutta ja pyrimme muutokseen.

Teimme tutkimuksemme eettisiä periaatteita noudattaen. Opiskelumme aikana olemme oppineet, että eettisyys tarkoittaa tutkimuksen tekemiseen liittyvien sopimuksien, lupien ja sääntöjen noudattamista. Eettisyyteen kuuluu myös lähteiden kunnioittaminen, lähdekritiikki ja lähde- ja tekstiviitteiden merkitseminen. Teimme kaikki tutkimukseen liittyvät osapuolet tietoisiksi tutkimuksestamme ja siihen liittyvistä vaiheista.

10 MENNINKOTKON KASVUN KANSIO

Opinnäytetyömme lähtökohtana oli Menninkotkon tarve toimivalle ja käytännönläheiselle kasvun kansiolle. Kasvun kansio suunniteltiin ja toteutettiin yksilöllisesti Menninkotkolle ja tuloksena syntyi kasvun kansio, jonka teemat tukevat Menninkotkon toiminta-ajatusta. Teemat käsittelevät lasta itseään, lapsen perhettä, päiväkotia ja sen toimintaa sekä lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Valitsimme teemat Menninkotkon henkilökunnan kanssa käytyjen keskustelujen ja niissä esiintulleiden seikkojen pohjalta sekä omien havaintojemme kautta.

Minä –teema sisältää tietoja ja kuvia lapsesta, lapsen omia haastatteluja sekä vanhempien ja hoitajien kertomaa. Kasvun kansio on yksilöllinen sekä jokaisen lapsen oma ja tämän vuoksi lapsesta itsestään kertovan teeman on tärkeä sijaita kansion alussa. Minä –teemasta tulee esiin lapsen persoonallisuus. **Perhe -teema** sisältää tietoja ja valokuvia lapsen perheestä. Teemassa on lapsen piirtämä kuva ja kertoma omasta perheestään sekä lapsen ja vanhemman yhdessä täyttämä sukupuu. Perhe –teema koettiin tärkeänä, koska perhe on suuri osa lapsen elämää ja tärkeä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta. **Opin ja kehityksen teemaan** kerätään lapsen töitä ja tuotoksia, jotka ovat lapselle merkittäviä ja joista on mahdollista havaita lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Nämä kolme teemaa sisältävät kasvatushenkilöstön, vanhempien sekä lapsen omia havaintoja. Lapsen kehitystä, varsinkin hienomotorisia taitoja, voi seurata lapsen kädentaitojen tuotoksista. Lapsen emotionaalista ja kognitiivista kehitystä voi seurata esimerkiksi lapselle vuosittain tehtävistä haastatteluista sekä vuosittain piirrettävästä perheen kuvasta. Emotionaalista ja kognitiivista kehitystä voi havaita myös lapsen tuotosten selityksistä ja arvioinneista. Näiden teemojen tuotoksista voi havaita lapsen ajattelun ja ymmärryksen kehittymistä.

Menninkotkoa käsittelevä teema kertoo Menninkotkosta ja sen toiminta-ajatuksista. Teema sisältää myös kohdan, johon Menninkotkon kasvatushenkilöstö voi jättää muiston itsestään. **Menninkotkon arkea ja juhlaa –teemaan** dokumentoidaan kaikki merkittävät juhlat ja tapahtumat, joita lapsi voi myöhemmin muistella yksin tai aikuisen kanssa. Tämä teema on tarkoitettu päiväkotiaikaisten muistojen tallentamista varten.

Kasvun kansio sopii varta vasten Menninkotkoon, koska se on suunniteltu heidän tarpeitaan ja toiveitaan vastaavaksi. Kansion teemoista näkyy Menninkotkon kasvatushenkilöstölle, lapsille ja lasten vanhemmille tärkeät asiat ja arvot. Kansion jakaminen teemoihin ja täyttäminen aikajärjestyksessä sekä sen sisältämä ohjeistus tekevät siitä helpon ja käytännöllisen. Kansion rakenteen vuoksi myös lapsen on helppo sitä käyttää ja täyttää. Jokaisella lapsella on oma ja yksilöllinen kansio. Kansion lapsi on saanut valita itse ja välilehdet on tuotettu värikylpy –työpajassa, jonka vuoksi nekin ovat jokaisella omanlaisensa. Lapsi saa myös itse vaikuttaa siihen mitä töitä hän kansioonsa haluaa eli jokaisella lapsella kansion teemojen sisältö voi olla erilainen. Kasvun kansio toimii hyvin vanhemman ja kasvatushenkilöstön välisen keskustelun pohjana. Varsinkin jos on puhuttava vaikeista asioista, on helpompaa kun on näyttää jotakin konkreettista. Kasvun kansiosta vanhemmat näkevät lapsen päiväkotielämää. Aikuinen voi arvioida lapsen kasvua ja kehitystä kansiossa olevien töiden ja tuotoksien perusteella. Kansiosta lapsi voi myös itse havaita oman oppimisensa ja kehittymisensä. Kaikki nämä asiat tekevät kasvun kansiosta lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevan. Kansio on lapselle myös erittäin tärkeä ja ainutlaatuinen muisto.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Koko tutkimuksemme ja opinnäytetyömme tavoitteena oli luoda kasvun kansio työvälineeksi päiväkoti Menninkotkolle (liite 3). Suunnittelemamme, kehittelemämme ja toteuttamamme kansio on tehty yksilöllisesti päiväkoti Menninkotkolle. Se ei välttämättä toimisi jossain toisessa päiväkodissa, sillä se on rakentunut Menninkotkon toiminta-ajatuksen ja tarpeiden mukaan. Kansion pohja ja idea on kuitenkin helposti muokattavissa toiseenkin päiväkotiin sopivaksi. Kansio tuo yksilöllisyyttä Menninkotkoon ja jokaisen lapsen päiväkotielämästä pystytään kansion avulla luomaan yksilöllinen muisto lapselle. Kansio tukee ja seuraa lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista ja sen avulla sekä päiväkodin kasvatushenkilöstö että vanhemmat pystyvät seuraamaan lapsen kehitysvaiheita. Päivähoidon kasvatushenkilöstön on helpompi myös ajatella ja keskittyä lapsiin yksilöinä kun heillä on jokin tällainen työväline. Usein kuulee nykyään, että päivähoitopaikat ovat täynnä ja lapsiin ei välttämättä kyetä keskittymään yksilöllisesti. Kansio tukee tällaista työskentelyä. Kasvun kansio olisi erittäin tarpeellinen työväline varsinkin isoissa päiväkodeissa, joissa lapsia on paljon ja yksilöllinen huomioiminen vaikeaa.

Kuten edellisessä kappaleessa kerroimme, on kansio hyvä työväline kasvatushenkilöstön ja vanhempien välisiin keskusteluihin. Oman kokemuksemme kautta on helpompi puhua ja kertoa vaikeistakin asioista, kun asiat saa kertoa jonkin kautta. Kasvun kansio dokumentoi lapsen päiväkotiaikaisen kasvun ja kehityksen, josta vanhemmat, lapsi itse ja kasvatushenkilöstö voivat sen nähdä.

12 POHDINTA

Kasvun kansio Menninkotkolle oli hyödyllinen tuotos, sillä se menee heti käyttöön eikä jää laatikon pohjalle. Kansiosta tuli sellainen kuin ajattelimmekin. Kansio on juuri sitä mitä Menninkotko toivoi. Se on heidän näköisensä ja heidän tarpeitaan ja toiveitaan vastaava. Siinä näkyy lapsen yksilöllisyys ja kädenjälki. Ensi selauksella kasvun kansio voi näyttää tavalliselta kansiolta, johon lapsi voi kerätä töitään. Kuitenkin kansioon ja sen tarkoitukseen sekä tavoitteisiin paremmin tutustuessaan huomaa, että oikein käytettynä kansio on oikeasti hyödyllinen työväline.

Kasvun kansioita on nykyään myös paljon verkko -muotoisina eli niitä täytetään internetissä ja vanhemmat pääsevät myös esimerkiksi kotikoneiltaan niitä katsomaan ja täyttämään. Havaintojemme perusteella verkko kasvun kansiot ovat suosituimpia isommissa päiväkodeissa, joka vähentää entisestään lapsen yksilöllistä huomioimista. Mielestämme konkreettinen, kosketeltavissa oleva kasvun kansio lisää yksilöllisyyttä ja tuo kansion täyttämiseen ja tarkasteluun aivan erilaisen ulottuvuuden. Näkisimme tämän työvälineen "selkärankana" sekä lapsen kanssa työskentelylle että kasvatuskumppanuudelle.

Yllätyksenä meille tuli opinnäytetyötämme toteuttaessa kasvun kansion tuottamisen työläys. Teoriaosuudessa vaikeinta oli päättää, mikä tieto on oleellista ja tärkeää. Toisinaan oli ehkä hieman haasteellista muuttaa arkikäytäntöjä ja hiljaista tietoa teoriamuotoon. Ajattelimme aluksi kansion rakenteen suunnittelemisen olevan helppoa, mutta kansion rakentaminen perustellusti ja ammattimaisesti lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukeväksi oli haastavaa. Jos saisimme tehdä jotain toisin, olisi se aikataulutusta. Olisi ollut erittäin hyvä, jos meillä olisi ollut tutkimuksellemme vielä esimerkiksi vuosi lisää aikaa. Tällöin olisimme saaneet kerättyä tietoa myös siitä, millä tavoin kasvun kansion käyttö on lähtenyt toimimaan Menninkot-

kossa. Vaikka he ovat nyt tyytyväisiä kansioon ja uskovat sen toimivan, ei todellista arviota kansion toimivuudesta voi vielä tässä vaiheessa sanoa. Myöhemmässä vaiheessa saisimme myös tiedon siitä, millä tavoin kansion on toiminut pedagogisten keskusteluiden pohjana ja onko siitä ollut hyötyä kasvatuskumppanuudelle ja sen syventymiselle. Yhdeksi jatkotutkimusaiheeksi tämä olisikin erinomainen.

Opinnäytetyön tekeminen parityönä on ollut työmme kannalta todella hyödyllistä, melkeinpä välttämätöntä. Kaikessa työn suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa on hyväksi, että esiin tulee erilaisia näkökulmia. Keskinäinen dialogimme oli äärimmäisen tärkeää esimerkiksi purkaessamme havaintojamme Menninkotkon arjesta. Havaintoja tehdessä kaksi silmäparia havaitsee aina enemmän kuin yksi. Keskinäinen dialogimme oli toimivaa, sujuvaa ja idearikasta.

Sosionomilla (AMK) on sosiaalipedagogista osaamista ja hän osaa tavoitteellisesti tukea ja ohjata arjessa sekä kasvun ja kehityksen eri vaiheissa ja erilaisissa elämäntilanteissa. Päivähoidossa tulisi osata hyödyntää erilaisten koulutusten kautta hankittu osaamisen rikkaus. (Happo 2008, 99.) Eeva Tast (2005) on jäsentänyt sosionomin (AMK) osaamista varhaiskasvatuksessa lisensiaattitutkimuksessaan. Hän kuvaa sosionomien (AMK) erityisosaamista viidellä eri tavalla. Ensimmäisenä hän kuvaa sosionomien (AMK) ammatillisen asiantuntijuuden varhaiskasvatuksessa olevan teoreettisesti perusteltu, sosionomi (AMK) omaa muun muassa sosiaalipedagogisen ja sosiokulttuurisen näkökulman. Toiseksi Tast (2005) kuvaa sosionomin (AMK) osaamiseen kuuluvan kasvun tukemisen ja ohjaamisen taitoja, yhteisöllisen osaamisen taitoja, tietoa lapsen kasvusta ja kehityksestä, tietoa varhaiskasvatuksen tavoitteista sekä tietoa menetelmistä ja sisältöalueista. Tällä osa-alueella erityisosaamisena painottuvat taidot kohdata, ohjata ja tukea aikuisia, vanhempia ja perhettä. Kolmas sosionomien (AMK) erityisosaamisen alue on perhetyön, lastensuojelun ja erityiskasvatuksen taidot. Neljänneksi erityisosaamisen osa-alueeksi Tast (2005) kuvaa sosionomien (AMK) laajan sosiaalipalvelujärjestelmän tuntemuksen ja palveluohjauksen osaamisen, tärkeää varhaiskasvatukses-

sa on erityisesti lasta ja perheitä tukevan palvelujärjestelmän tuntemus. Viides sosionomin (AMK) erityisosaamisen osa-alue on moniammatillisen yhteistyön sekä johtamisen ja kehittämisen osaaminen. (Happo 2008, 104.)

Pedagoginen osaaminen ilmeinen vaatimus päivähoiton kasvatustyössä, mutta viimeisen vuosikymmenen aikana varhaiskasvatuksen parissa työskentelevien ammattilaisten työn muut vaatimustekijät ovat muuttuneet todella paljon. Nykypäivänä perheillä on moninaisempia ongelmia ja ne on otettava huomioon päivähoitossa. Nykyään esimerkiksi perherakenteet ovat moninaisempia ja erityisen tuen tarve on lisääntynyt. Myös kansainvälistyminen asettaa omat haasteensa varhaiskasvattajan osaamiselle, sillä päiväkodeissa voi olla eri kulttuureissa eläneitä lapsia. Tällaisen monimuotoisuuden keskellä yksi ja sama työtapo ei toimi, vaan yhä enemmän on tarpeen suunnitella ja toteuttaa kasvatustyötä perheiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. (Happo 2008, 108.)

Mielestämme sosionomilla (AMK) on tietotaitoa ja pätevyyttä käyttää kasvun kansiota kansion tavoitteiden mukaisesti. Kuten aikaisemmin mainitsimmekin, täytyy kansiotyöskentelyssä tuntea siihen liittyvät tärkeät käsitteet, jotka sosionomi (AMK) voi sisällyttää opiskeluihinsa.

LÄHTEET

- Aaltonen, M., Ojanen, T., Sivén T., Vihunen, R. & Vilén, M. 1997. Lapsen aika. Helsinki: WSOY.
- Ahlqvist, T., Antikainen, P. & Anttinen, M. 2004. Kasvun kansiot Puhuhdan toimintakeskuksessa: Aikuislähtöisestä kerronnasta lapsilähtöisiksi tarinoiksi. Teoksessa: P. Kupila (toim.) Arvioidaan yhdessä: Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi, 55-64.
- Happo, I. 2008. Sosionomin (AMK) osaaminen ja osaamishaasteet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 99-114.
- Heikkinen, H.L.T. 2006. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa: H.L.T. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 15-38.
- Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Kiilakoski, T. 2006. Toimintatutkimus prosessina. Teoksessa: H.L.T. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 77-93.
- Heikkinen, H.L.T. & Syrjälä, L. 2006. Tutkimuksen arviointi. Teoksessa: H.L.T. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura, 144-162.
- Heiskanen, H. 2008. Lasten päivähoito. [Verkojulkaisu]. Kunnat.net. [Viitattu 5.4.2010]. Saatavana: http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;353;10336;49069
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Vantaa: Edufin.
- Ihme, I. 2009. Arviointi työvälineenä: Lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Kapanen, A. 2004. Kokemuksiani lasten itsearvioinnista. Teoksessa: P. Kupila (toim.) Arvioidaan yhdessä: Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi, 75-82.

Kasvatuskumppanuus. Päivitetty 2.3.2010. [Verkkajulkaisu]. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus: Varttua. [Viitattu: 30.3.2010] Saatavana: <http://varttua.stakes.fi/FI/Sisallot/kasvatuskumppanuus/index.htm>

Kasvatuskumppanuus jaettuna kasvatustehtävänä. Päivitetty 12.12.2006. [Verkkajulkaisu]. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus: Varttua. [Viitattu: 30.3.2010] Saatavana: http://varttua.stakes.fi/FI/Sisallot/kasvatuskumppanuus/jaettuna/KK_jaettuna_teht.htm

Kasvun kansiot. Ei päiväystä. [Verkkajulkaisu]. Myrskylän varhaiskasvatussuunnitelma. [Viitattu: 1.2.2010] Saatavana: www.myrskylä.fi/uploads/files/VASU_1.DOC

Kronqvist, E-V & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityopsykologia. Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY.

Kuokkanen, H. 2006. Kasvatus ja varhaiskasvatus. Teoksessa: A. Häkkä, H. Kuokkanen & A. Virolainen (toim.) Lapsen parhaaksi: Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita Prima, 9-62.

Kuoras, M. 2010. Lintuviidan päiväkodin työntekijä. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. 14.4.2010.

Kupila, P. 2004. Arvioidaan yhdessä: Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki : Tammi.

Lummelahti, L. 2004. Arviointi yksilöllisen esiopetuksen perustana. Teoksessa: P. Kupila (toim.) Arvioidaan yhdessä: Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi, 31-44.

Lång, T. 2010. Päiväkotitoiminnan johtaja/hoitopuolen vastaava. Haastattelu. 13.9.2010

Nousiainen, K. 2004. Taidetta ja tapahtumia kasvun kansiossa. Teoksessa: P. Kupila (toim.) Arvioidaan yhdessä: Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi, 65-74.

Pajunen, S. 2010. Lintuviidan päiväkodin työntekijä. [Henkilökohtainen sähköpostiviesti]. 14.4.2010.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2006. Stakes: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. 2. painos. Stakes.

Varhaiskasvatussuunnitelma. 2008. Päiväkoti Menninkotko.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus: erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOY.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vinni, M. 2010. Haastattelu.17.12.2010.

Virolainen, A. 2006. Varhaiskasvatus arjen toimintana. Teoksessa: A. Häkkä, H. Kuokkanen & A. Virolainen (toim.) Lapsen parhaaksi: Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita Prima, 109-176.

Värikylpy –metodi. Ei päiväystä. [Verkkosivusto]. [Viitattu 10.8.2010].
Saatavana: <http://www.varikylpy.fi/metodi/index.php>.

LIITE 1: KIRJE VANHEMMILLE

Tiedoksi kotiin!

Hei! Olemme sosionomiopiskelijat Riina Suomilammi ja Tia Lång Seinäjoen Ammattikorkeakoulusta. Kevään ja tulevan kesän aikana toteutamme Menninkotkossa opinnäytetyötämme. Opinnäytetyönämme suunnittelemme ja toteutamme Menninkotkon lapsille omat kasvun kansiot.

Kasvun kansio on lapsen oma kansio. Kansio sekä kertoo lapsen kasvusta, kehitymisestä ja oppimisesta sekä sisältää muistoja lapsen kokemista tärkeistä asioista ja tapahtumista. Jokaisella lapsella on tarkoitus jatkossa olla oma kasvun kansio, johon kerätään päiväkotiajalta merkityksellisiä asioita. Ajan kuluessa ja kansion täytyttyessä, kasvaa kansioista lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista kuvaava mittaamattoman arvokas historiikki. Päiväkodin puolesta pyytäisimme, jos te vanhemmat voisitte tuoda päiväkotiin lapsellenne oman kansion. Vaikka kansioon tallennetaan vain merkityksellisimmät muistot, kerääntyy sinne silti paljon tuotoksia, joten kansion olisi hyvä olla isohko, esimerkiksi mappikansio.

Osana opinnäytetyötämme toteutamme **viikolla 21** päivähoitopäivän aikana lapsille värikylpyjä. Värikylvyt ovat maalaustyöpajoja, joissa tuotamme kasvun kansioihin teemoittain välilehtiä käyttäen eri elintarvikkeita väreinä. Maalaus tapahtuu lattiatasossa, ja toivomme, että lapsilla olisi sillä viikolla mukana maalaukseen soveltuvat vaatteet (housut, paita ja sukat).

Ajattelimme ottaa lapsista muutamia valokuvia jo valmiiksi kasvun kansioihin. Kuvat jäävät päiväkotiin ja ne laitetaan ainoastaan lapsen omaan kasvun kansioon. Haluamme varmistaa vielä jokaiselta huoltajalta, saako lasta kuvata päiväkodissa.

☐ KYLLÄ ☐ EI _____

Huoltajan / huoltajien allekirjoitukset

Ystävällisin terveisin:

Riina & Tia



LIITE 2: SOPIMUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

(1/2)

LIITTEET

Liite 1. Sopimus opinnäytetyöstä

Opiskelijan nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Tia Lång, Kehätie 16A3 60510 Hyllykallio 0405064802 tia.lang@seamk.fi

Riina Suomalainen, Halmeskatu 7, 33700 Pori, 0504004316, riina.suomalainen@seamk.fi

Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyön ohjaajan nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Kerttu Veikkola, Keskuskatu 32E / PL 158

kerttu.veikkola@seamk.fi

Toimeksiantajan/työn tilaajan/yhteistyöorganisaation edustaja ja asema organisaatiossa

Päiväkotitoiminta, Tiina Lång

Yrittäjä / Johtaja / Päivähoidon vastaava

Toimeksiantajan/työn tilaajan/yhteistyöorganisaation edustajan yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Jokimäentie 951 61940 Hyyppä

050-4312909 menninkotko@co.inet.fi

Opinnäytetyön (15 op) alustava nimi/aihe

Kasvun kansio

Opinnäytetyöhön kuuluvat tehtävät: Kasvun kansion suunnittelu

ja luominen päiväkotiin. Työt ja tehtävät

sovimme päiväkodin kanssa yhdessä, tilanteiden mukaan.

Työn tekemisestä aiheutuvien kustannusten korvaaminen: Materiaalit

löytyvät päiväkodilta, muita kustannuksia ei synny

Arvioitu aika opinnäytetyön tekemiseen: 30 / 9 2009 - 1 / 10 2010

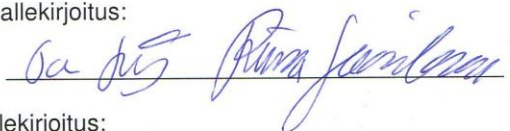
Päiväys

8 / 4 2010

(2/2)

Allekirjoittaneet sitoutuvat siihen, että opinnäytetyön raportti on julkinen asiakirja (rasti ruutuun) ☒

Opiskelijan allekirjoitus:



Ohjaajan allekirjoitus:



Toimeksiantajan/tilaajan/yhteistyötahon edustajan allekirjoitus:



HUOM! Sopimukseen mahdollisesti liittyvistä tekijänoikeuksista ja muista erityisehdoista on sovittava erikseen kirjallisesti.

LIITE 3: KASVUN KANSION RAKENNE

KASVUN KANSION OHJEISTUS

Kasvun kansio on lapsen oma kansio, joka kertoo lapsen kasvusta, kehitymisestä ja oppimisesta sekä sisältää muistoja lapsen kokemista tärkeistä asioista ja tapahtumista. Lapsi kerää kansioon yhdessä aikuisen kanssa mm. tietoa itsestään, omia töitä ja tuotoksia, tarinoita tapahtumista ja retkistä sekä valokuvia leikeistä, kavereista, kotoa ja päiväkodista. Kansion ei kuitenkaan tule olla keräilykansio, vaan sinne tallennetaan yhdessä valitut merkittävimmät asiat. Kaikkiin kansioon tallennettuihin tuotoksiin tulisi kirjata päivämäärä sekä lapsen oma selostus tai arviointi työstä. On erittäin tärkeää kirjata asiat kansioon juuri niin kuin lapsi on ne sanonut tai tehnyt.

Päiväkodin henkilökunnalle kasvun kansio on lapsen arvioinnin ja havainnoinnin työväline ja vanhemmille se on väline, jonka avulla he voivat tutustua päiväkodin arkeen ja lapsen kokemuksiin siellä. Kasvun kansiota säilytetään päiväkodilla, mutta lapsi saa viedä sen myös kotiin näyttille ja vanhemmat voivat osallistua kansiotyöskentelyyn esimerkiksi kirjaamalla sinne lapsen kanssa muistoja kesälomalta ja lisäämällä valokuvia. Kansion voi viedä kotiin esimerkiksi kesä- ja joululomien ajaksi. Menninkotkossa toimiva kasvun kansio on jaettu teemoihin ja jokaisen teeman alle tulee siihen liittyvät tuotokset ja kuvat. Jokaisen teeman alla on tuotokset aikajärjestyksessä, uusimmat päällimmäisenä.

Kasvun kansioiden maailma on rajaton ja mitä enemmän sitä tehdään lasten kanssa ja lapsen näköiseksi, sen rakkaammaksi se lapselle tulee.

Mukavia hetkiä kasvun kansion parissa !

MINÄ -TEEMA

Minä -teema sisältää tietoja ja kuvia lapsesta,
lapsen omia haastatteluja sekä hoitajien ja vanhempien kertomaa.
Päiväkodilla tehdään lapsen haastattelut ja
kotona vanhemmat voivat kertoa lisää lapsestaan minä -teemaan.
Valokuvia teemaan voi laittaa niin päiväkodilta kuin kotoakin.
Teemaan pyritään myös lisäämään lapsen itse piirtämä
omakuva vuosittain.

KUKA MINÄ OLEN?

pvm

Olen (lapsen koko nimi)

Vietän syntymäpäivääni (päivämäärä)

ja nimipäivääni (päivämäärä)

Asun (lapsi kertoo itse missä asuu,
esim. kotona, talossa, kauhajoella...)

Aloitin hoidon Menninkotkossa (ajankohta)

N HAASTATTELU

Mikä on sinun nimesi?

Kuinka vanha olet?

Keitä kuuluu perheeseesi?

Mikä on lempilelusi?

Mikä on lempileikkisi?

Mikä on lempiruokasi?

Kenestä sinä tykkäät?

Kuka tykkää sinusta?

Mikä sinusta tulee isona?

Mikä on kivointa päiväkodissa?

HOITAJAN KERTOMAA

pvm

Nimi

Ikä

Lapsi tykkää _____

Lapsen mieluisin leikkiväline on _____

Lapsi osaa jo itse (arkitoimet)_____

Lapsi osaa ilmaista jo itseään (ilmeet, eleet, puhe) _____

Lapsi leikkii mielellään _____

Lapsen kavereina on _____

VANHEMMAN KERTOMAA

Three stylized butterflies are depicted on a background of horizontal lines. The butterfly at the top is light gray with dark spots and a central vertical line. The butterfly at the bottom left is light gray with dark spots and a central vertical line. The butterfly at the bottom right is dark gray with light spots and a central vertical line.

PERHEENI -TEEMA

Perheeni -teema sisältää tietoja ja kuvia lapsen perheestä.

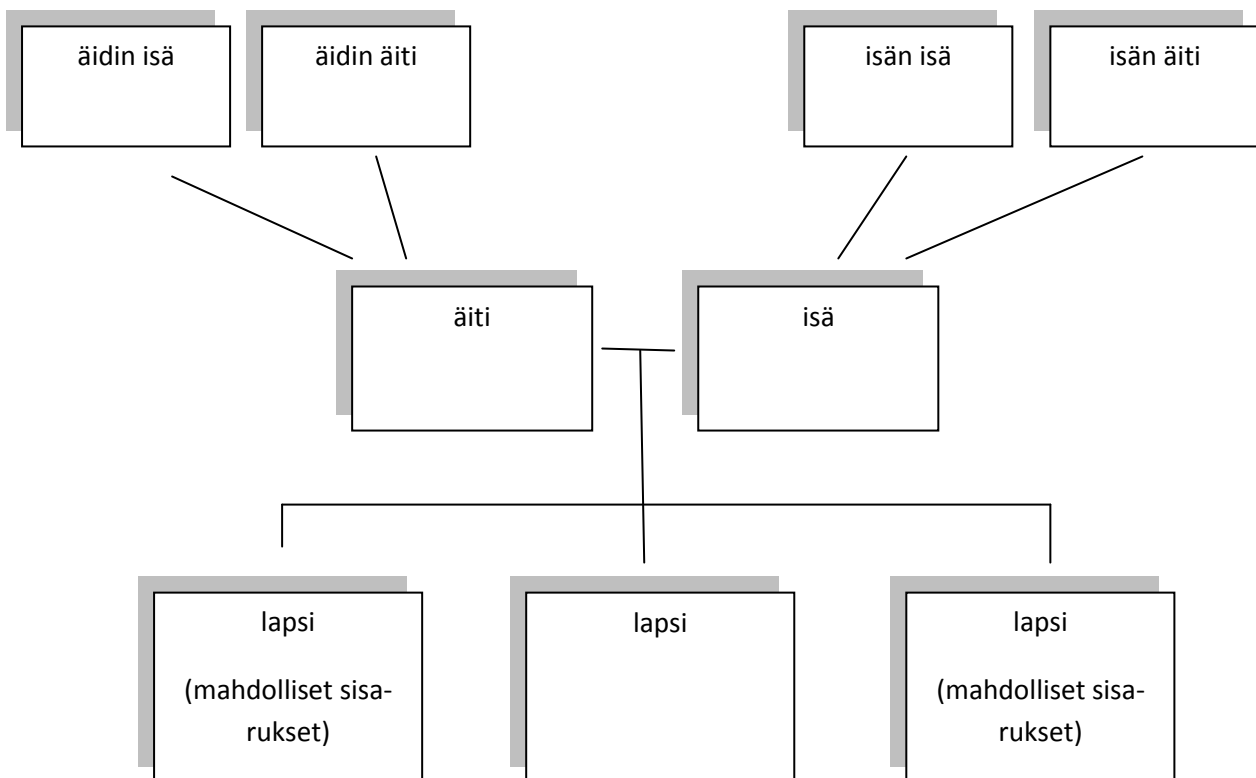
Teemassa on lapsen piirtämä kuva

ja kertoma omasta perheestään,

sekä vanhempien ja lapsen yhdessä täyttämä sukupuu.

Teemaan voi laittaa kuvia lapsen perheestä, perheen arjesta ja

taphtumista, lemmikkieläimistä ym.





Päiväkoti Menninkotko sijaitsee rauhallisessa Hyypän kylässä Kauhajoella ja toimitilana toimii entinen Jokimäen koulu. Ulkoilutilana on laaja aidattu piha-alue, joka mahdollistaa monenlaiset leikit ja pelit turvallisessa ympäristössä.

Päiväkodin käytössä on hyvin luontorikas maasto ja kaunista luontoa sekä luonnon materiaaleja käytetään paljon hyväksi töissä ja toimissa. Päiväkodin aidatun piha-alueen portin takana sijaitsee metsä, jossa Menninkotkolaiset usein retkeilevät. Pienen kävelymatkan päässä avautuu näköala Hyypän jokilaaksoon, jossa joki virtaa. Ympäristö tarjoaa lapsille puitteet luonnon tutkimiseen ja havainnointiin, virikkeitä sekä mielikuvituksen rikastumista. Luontoretkillä tutustutaan luontoon ja opetellaan arvostamaan sen kauneutta.

Jokaisella lapsella on luontoon liittyen oma nimikkoeläin, joka on muun muassa merkkinä lapsen omassa lokerossa ja joka seuraa lasta päiväkodin toimissa.

MENNINKOTKON AIKUISIA

kuvani

Nimeni on _____

Työskentelen Menninkotkossa _____

Parasta työssäni on _____

MENNINKOTKON ARKEA JA JUHLAA -TEEMA

Tämä teema sisältää tietoja ja valokuvia siitä,
mitä Menninkotkossa tapahtuu.

Päiväkodilla dokumentoidaan kirjoituksin ja/tai kuvin
retkiä, tapahtumia, juhlia, leikkejä
sekä muita merkittäviä touhuja
ja liitetään ne teemaan.

OPIN JA KEHITYN -TEEMA

Tämä teema sisältää lapsen töitä ja tuotoksia,
jotka ovat lapselle merkittäviä ja
joista on mahdollista havaita lapsen kasvua ja kehitystä.